

Pinocchio, put od drvenog lutka do dječaka

Božac, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:744407>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ELENA BOŽAC

PINOCCHIO,
put od drvenog lutka do dječaka

Završni rad

Pula, ožujak 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ELENA BOŽAC

PINOCCHIO,

put od drvenog lutka do dječaka

Završni rad

JMBAG: 2424007935, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, ožujak 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana, Elena Božac kandidatkinja za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Elena Božac dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Pinocchio, put od drvenog lutka do dječaka* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____(datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. POJAM UMJETNOSTI I NJEN IZRAŽAJ	8
2.1. Dječja književnost.....	9
2.2. Uloga književnih sadržaja u djetetovom razvoju	10
3. CARLO COLLODI I KNJIŽEVNO–DRUŠTVENI KONTEKST NJEGOVA STVARALAŠTVA.....	12
3.1. Društveno uređenje Italije u 19. stoljeću	12
3.2. Začetak dječje književnosti u Italiji.....	13
3.3. Carlo Collodi, bilješke o piscu.....	15
4. OD DRVENOG LUTKA DO DJEČAKA.....	17
4.1. Pinocchio u kontekstu fantastične priče.....	26
4.2. Utjecaj Pinocchija na druge autore, multikulturalne verzije priče	30
5. PINOCCHIO U PREDŠKOLSKOM ODGOJU	33
5.1. Pinokijevsko u odgojno-obrazovnom pristupu djeci	33
5.2. Primjena priče i korelacija u svim aspektima djetetova razvoja, odgojni i obrazovni zadaci u predškolskom odgoju	37
6. ZAKLJUČAK.....	40
7. LITERATURA.....	42
8. PRILOZI:	45
8.1. Prilog br. 1	46
8.2. Prilog br. 2	47
8.3. Prilog br. 3	50
8.4. Prilog br. 4	51
SAŽETAK.....	52

1. UVOD

„Bio jednom...

- Jedan kralj! – reći će odmah moji maleni čitatelji. Ne, djeco, pogriješili ste.

Bio jednom jedan komad drva.“ (Collodi, 2003:9)

Tako počinje priča o Pinocchiju talijanskog autora Carla Lorenzinija, poznatijeg kao Collodi. Priča je to o drvenom lutku dugog nosa čiji je karakter postao prepoznatljiv u cijelom svijetu. Čudnovati Pinocchijevi doživljaji započinju u prvom dijelu knjige u kojem saznajemo kako je majstor Trešnjić pronašao komad drva (cjepanicu) koji se smije i plače, a završavaju lutkovom transformacijom u pravog dječaka. Pinocchijeve avanture odgajaju nestašnog dječaka u kompletnu ličnost s prihvatljivim životnim vrijednostima te su Collodijev prikaz djetinjstva, odnosno odrastanja. Collodijev *Pinocchio* sadrži, kako pozitivne, tako i negativne, obrazovne, pedagoške i moralne elemente koji su isprepleteni bajkovitim prikazima, kao i onima fantastičnih razmjera, te tako stvaraju neobičan svijet koji potiče dječju maštu i znatiželju čineći nelogično prihvatljivim, a čudesno uobičajenim. Na odabir teme ovog rada utjecao je Collodijev pristup temeljnim vrijednostima odgoja, prikazan kroz pustolovine drvenog lutka na putu odrastanja i sazrijevanja, kao i utjecaj priče i njene poruke, kako na dječju, tako i na odraslu publiku.

U prvom dijelu ovog rada govori se o pojmu umjetnosti i njenom izražaju, o dječjoj književnosti te ulozi književnih sadržaja u djetetovu razvoju. Književnost, uz ostale umjetnosti, oplemenjuje i obogaćuje unutarnji život djece. Upoznavanje djece sa svijetom koji ih okružuje predstavljajući im književne likove, jedan je od prvih koraka kojima im pomažemo u njihovom shvaćanju čovječanstva.

Književno-društveni kontekst Collodijeva stvaralaštva opisan je u sljedećem poglavlju. Njegovo djelo o lutku Pinocchiju predstavlja novi stil pisanja unutar okvira literature namijenjene djeci, te se očituje u prekidu dotadašnjeg didaktičkog i moralizatorskog pripovijedanja.

Središnji se dio rada bavi analizom i interpretacijom Collodijeva *Pinocchija* te o utjecaju romana na druge autore.

Završno poglavlje govori o *Pinocchiju* i primjeni priče u radu s djecom predškolske dobi. Dok i sami otkrivaju svoje postojanje, hrabro koračajući putem svog djetinjstva, djeca često ulaze u svijet mašte zamišljajući ono što ih čeka na tom putu, odnosno

upoznajući život ispričan pričom, uče o sebi samima i svijetu koji ih okružuje. Djeca istražuju život kroz priče koje im pomažu u shvaćanju njihova vlastitog životnog iskustva pružajući im prihvatljiviju kontrolu nad njim. Na taj način dječja književnost posjeduje snagu u kreiranju samopouzdanja u djece. Nadalje, čitanjem djetetu od najranije dobi, odnosno njegovim slušanjem književnoumjetničke riječi, stvara se posebna emocionalna veza između odraslog i djeteta te se dijete uvodi u svijet umjetnosti i književnosti sa svrhom razvijanja čitateljske sposobnosti, osjećaja za ljepotu literarnog stila, odnosno pružanja motivacije za estetsko čitanje i razvijanje potrebe za posezanjem za umjetničkim tekstom.

2. POJAM UMJETNOSTI I NJEN IZRAŽAJ

Umjetnost karakterizira čovjekova težnja da svoj život uljepša i produhovi, a stara je koliko i samo čovječanstvo. Izraz je ljudske prirode i potrebe za izražavanjem osjećaja čiji smisao leži u onom dijelu ljudskog duševnog života po kojem se čovjek počeo razlikovati od isključivo nagonskog bića.

Stvaralac je onaj koji u sebi nosi neodoljivu težnju za ostvarenjem originalnog umjetničkog djela i koji tu težnju i ostvaruje. On emitira svoje osjećaje i zapažanja te, u složenom komunikacijskom procesu između umjetnika i publike, publika zadovoljava svoje težnje za umjetnošću primanjem dojmova iz djela različitih stupnjeva umjetničke vrijednosti. Smisao umjetničkog izražavanja, za one koji ga prihvaćaju, ovisi o utjecaju mnogih faktora koji karakteriziraju neko umjetničko djelo, a svrha umjetnikova kazivanja stvaranje je novog svijeta i njegova pokušaja obuhvaćanja života u cjelini, pružajući životu osobit i veličanstven smisao. Kroz povijest, razna su se područja umjetnosti međusobno prožimala do najvišeg stupnja te su s vremenom sve više stjecala svoju samostalnost i usavršavala svoja specifična izražajna sredstva. Svako povijesno razdoblje pružilo je umjetnosti poseban pečat, ovisno o društvenim uvjetima, povijesnim zbivanjima, razvoju opće kulture, znanosti, religije i odnosa među ljudima. Pod umjetnošću podrazumijevamo književnost, glazbu, likovnu i filmsku umjetnost.

Književnost je umjetnost riječi, carstvo usmene i pisane književne riječi, sveukupnost pisanih predložaka, sastavaka, djela, dokumenata, spomenika jednog jezika, naroda, kulturnog kruga ili civilizacije koji imaju karakter stvaralačkog čina i posjeduju kvalitete književnog djela. Dječja književnost dio je književnosti koja po temi i izrazu odgovara djeci, bilo da su književna djela svjesno pisana za djecu ili su ona izgubila vezu sa svojim postankom i postala prikladna djeci (Crnković, 1967:7).

2.1. Dječja književnost

Književnost dijelimo prema podrijetlu na narodnu ili usmenu, prema jezičnim ili nacionalnim obilježjima te prema vremenu nastanka na tradicionalnu ili klasičnu (do kraja 19. stoljeća) i suvremenu (od početka 20. stoljeća do danas). Književnost ima svoje rodove: liriku, epiku, dramu, te diskurzivne književne oblike; književne vrste: roman, novelu, priču, crticu, komediju, tragediju, dramu, ep, esej i mit.

Dječja književnost elementarna je umjetnost riječi vezana uz dječji svijet. Ona se ne izdvaja iz usmene ili pisane književne riječi, već je njeno odvajanje uvjetnog karaktera s obzirom na to da je riječ o specifičnom fenomenu u psihološko-analitičkom pristupu i težnji, odnosno potrebi za bližim određenjem. Razlog takvom odvajanju očituje se u osobinama i psihološkim uvjetima razvoja djeteta, odnosno u slijedu promjena koje nastaju u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta, zbog kojih se ono mijenja te postaje veće, spretnije, sposobnije, društvenije i prilagodljivije. Iz toga proizlazi da su pojedini vrhunski literarni dometi djeci nedohvatni te bi upućivanjem na njih u pogrešno vrijeme djeca mogla književnost shvatiti kao nešto teško, mučno, nerazumno i dosadno. Sve ono što pripada domeni dječje književnosti nije jednostavno odrediti i nabrojati pa postoje razdvajanja u mišljenjima književnih teoretičara i kritičara. Mnogi su autori već u trenutku stvaranja svoja djela namijenili djeci, pa je to utjecalo na izbor tematike i način obrade, dok su izbor mnogih drugih djela književne baštine učinila dječjim sama djeca. Za razliku od složenosti, rafiniranosti i dubine književnosti „za odrasle“, dječju književnost karakterizira jednostavan, kristalno čist svjetonazor u slobodnoj i nesputanoj dječjoj igri, u nedužnom i naivnom pristupu životnim pojavama, u izražavanju svega što dijete zaokuplja, što ocrtava njegovo djetinjstvo.

Dječja književnost dijeli se na žanrove ili vrste. U užem smislu to je dječja poezija, dječje priče, romani i pripovijetke o djetinjstvu, igrokazi i slikovnice (kombinacija likovnog i književnog izraza). Basne, romane i pripovijetke o životinjama (animalistika), pustolovna djela (avanturistika), znanstveno-fantastična djela, povijesne romane i pripovijetke, putopisna i biografska djela i stripove, povjesničari dječje književnosti nazvali su graničnim vrstama jer se kreću po zamišljenoj granici dječjeg i odraslog, odnosno nalaze se u objema domenama. Ovakvu podjelu vrsta ne

treba shvaćati kruto, već fleksibilno, radi lakše orijentacije mnoštva oblika koji više ili manje pripadaju domeni dječje književnosti (Diklić, Težak i Zalar, 1996:5-7).

2.2. Uloga književnih sadržaja u razvoju djeteta

Svjesnost o velikom utjecaju sredstava javnog priopćavanja kao aktualne potrebe i interesa društvenih čimbenika širom svijeta stavlja pred naše društvo pitanje – što je s jednostavnom izravnom komunikacijom koja pretpostavlja ljepotu susreta čovjeka s čovjekom po njegovim vrednotama govorenoga jezika, po kojoj je čovjek najbliži svojoj unutarnjoj prirodi i unutarnjoj ravnoteži? Na koji način izbjeći nedostatak kompleksnije uporabe govornog jezika, što se nadalje odražava u funkcionalnoj i jezičnoj kompetenciji djece? Ukoliko je prisutan nedostatak osobnog dodira s najmlađima posredstvom riječi, naročito umjetničke, nerealno je očekivati da će se upravo najmlađi u njoj snalaziti ili je pak prihvaćati kao osobitu vrijednost.

Za razliku od sredstava javnog priopćavanja, koja su zanimljiva i privlačna najmlađim recipijentima svojom dinamikom auditivnih i vizualnih slika, izravni kontakti roditelja/odgojitelja s djecom putem razgovora, pjesme, igre, priče uspostavljaju potpuniji komunikacijski čin. Ukoliko se on razvija iz susreta u susret, utoliko pridonosi pravom dijalogu odraslih s djecom. U takvom susretu i odrasli i djeca istinski izražavaju sebe te se međusobno bolje upoznaju, razumiju i uvelike pridonose vlastitom razvoju (Visinko, 2005:14).

Književna su djela važna u procesu odgajanja i obrazovanja djece. Ona djecu uvode u nezamjenjivu umjetničku istinu o životu, o svim njegovim radostima i tugama, srećama i patnjama, ushitima i bolima. Prikazuju čovjekova previranja i njegove odnose sa svime što ga u životu okružuje. Djeci pružaju doživljaj i spoznavanje naroda kojem pripadaju, njegove tradicije i kulture, njegove prošlosti i sadašnjosti; te običaja, jezika i kulture drugih naroda. Smisao odgoja najmlađih pomoću književnoumjetničke riječi nalazi se u doživljaju njene snage, istine i ljepote pa iskustvom slušanja, a kasnije i samostalnog čitanja književnih djela, recipijent stječe svoje literarno iskustvo koje, isprepleteno sa životnim, bitno utječe na formiranje njegova cjelovitijeg pogleda na život i svijet. Pritom se u recipijenta razvijaju literarne sposobnosti na intelektualnoj, emocionalnoj i fantazijskoj razini, što je u vezi s razvojem njegove kulture čitanja i književnog ukusa. Temelje tog razvojnog puta pronalazimo ponajprije u obitelji, u različitim organiziranim susretima

s književnom riječi za predškolsku dob, te u osnovnoškolskom i daljnjem odgoju i obrazovanju.

Književni sadržaji u predškolskom razdoblju potiču razvoj govorne komunikacije i interesa, „ljubavi“ za knjigu, razvoj predčitalačkih vještina, kao i općenito napredak u svim aspektima djetetova razvoja. Književni odgoj započinje poetskim kazivanjem i slušanjem, što ističe poetsko raspoloženje koje stvara poetski izraz. Poetski izraz se osjetilno prima u jeziku koji se osjeća, razumije jezik bogat slikama koji zvuči i znači drugačije od jezika svakodnevnice, sluša se i uživa u njemu koji u svojim vibracijama i nijansama prepoznaje mnoštvo osjećaja što ih život nosi te je u jezik utkan sposobnošću umjetnika. Primjenom književnih sadržaja u djetetovom životu ono postaje sudionikom umjetničke stvarnosti koju gradi u svojoj svijesti dok „čita“ književnومjetnički tekst, gleda očima umjetnika, doživljava istinu i unutarnju ljepotu umjetničkog svijeta, razvija svoje literarno iskustvo koje obogaćuje njegov unutarnji svijet. Stvaranjem i doživljavanjem odnosa djeteta i umjetničkog bića u književnom tekstu, ostvaruje se temeljna odgojna zadaća književnosti (Visinko, 2005:20-23).

3. CARLO COLLODI I KNJIŽEVNO–DRUŠTVENI KONTEKST NJEGOVA STVARALAŠTVA

3.1. Društveno uređenje Italije u 19. stoljeću

Promjene koje je donijelo 19. stoljeće, a koje su se odražavale u društvenom uređenju, bitno su utjecale na strujanja u gospodarskim i znanstvenim područjima pa tako i na književno stvaralaštvo. Pad Napoleona (1815.) i proglašenje Kraljevine Italije (1861.) pridonijeli su ostvarenju dugogodišnjeg nastojanja osnivanja jedinstvene države i nacionalnog ujedinjenja. Takvo državno uređenje pružilo je uvjete i mogućnosti za razvoj ekonomije, gradnju cesta i željeznice, uvođenje gradske rasvjete, osnivanje banaka i zdravstvenih ustanova te otvaranje novih škola. Po osnivanju jedinstvene države naglasak je bio na osmišljavanju odgojno-obrazovnog sustava kao osnove opismenjivanja te se na osnovi novih ideja u školstvo uvela reforma. Zakonom ministra Casatija (1859.), Rim, Firenca, Milano i Napulj postaju ekonomska središta, a sve jači zamah kapitalističkog načina privređivanja dovodi do stvaranja nove građanske klase.

Druga polovica 19. stoljeća doba je razvoja tehnologije, ekonomije i industrije, ali i sve jače dominacije kapitala, što doprinosi raslojavanju društva i uvjetuje pojavu socijalističkih ideja. Naglašenom polarizacijom u društvu nastaje nova obespravljena radnička klasa, dok kapitalna moć stvara kapitalističku vladajuću klasu. Upravo takav društveno-ekonomski kontekst postaje osnova za formiranje umjetničkog pokreta poznatog pod nazivom „*Scapigliatura*“ koji iskazuje protest protiv nagle urbanizacije, dominacije znanosti i kapitala, odnosno ograđuje se od novog građanskog sloja i utilitarističkog poimanja umjetničke vrijednosti. Skupini umjetnika zajedničkim je djelovanjem cilj bio osvježiti i upoznati talijansku kulturu s utjecajima stranih umjetnika, osobito s njemačkim romantičarima, poezijom francuskog Charlesa Baudelairea, radovima američkog pisca Edgara Allana Poea, Wagnerovom glazbom i drugima. Dio pokreta postaje i politički aktivan, poznat pod imenom „*Scapigliatura Democratica*“, s čelnicima koji ulaze i u talijanski parlament te sa svojim idealima slobode privlače istomišljenike i dobivaju njihovu podršku (Oilproject, 2017; vlastiti prijevod).

Snažan ekonomski zamah, razvoj gradova i građanskog društva, razvoj industrije pogoduje i razvoju kulturne industrije, odnosno industrije izdavaštva kao grane koja proizvodi specifično kulturno dobro – knjigu (Hrvatska enciklopedija, 2017). Otvara se novo tržište vezano uz tiskanje, nakladništvo te prodaju knjiga i periodike. Reforma školstva, promoviranje pedagoških načela, želja za jezičnim ujedinjavanjem stvara potrebu za brzim širenjem informacija, odnosno tiskanom riječi kao moćnog medija.

Književnička profesija sve se više afirmira, književnik postaje pripadnik građanskog društva, na svoje djelo polaže autorsko pravo, a njegov je rad tražen i plaćen. Na književnom i na društveno-ekonomskom planu javljaju se nova strujanja, posve oprečna onima iz prve polovice 19. stoljeća. Dolazi do sve jačih tendencija prema realističnom predstavljanju svijeta. Romantičarsku liričnost zamjenjuje narativna struktura koja je bliža piščevoj nakani da vjerno i detaljno oslika društvo u cjelini. S jedne strane napredak, opismenjivanje, urbanizacija, a s druge siromaštvo, bolest i nemoć, oslikavaju tadašnju Europu i Italiju čija se vjerna preslika našla u književnim stvaralaštvima realizma i naturalizma, kao i modernističkih previranja koja predviđaju slom nove kapitalističke Europe i njenog društvenog uređenja.

U takvom realizmu i podizanju svijesti djeluju pisci koji u moralizatorskom tonu educiraju mase, a osobito djecu. Takvim sadržajima literatura slavi domovinu, obitelj, rad, požrtvornost i nadu, a osnovni joj je cilj podučavanje (Biernacka-Licznar, 2012:29-30; vlastiti prijevod).

3.2. Začetak dječje književnosti u Italiji

Prema Flaviji Bacchetti i Francu Cambiju (2009.) pojava književnosti posvećene djeci smještena je u 1697. godinu objavom priče Charlesa Perraulta imenom *I racconti di mamma Oca (Priče mame Guske)*. Perrault je skupljao priče koje su prenošene usmenom predajom te rasprostranjene diljem Europe u 17. stoljeću. Međutim, Michele Rak (2005.) prvu knjigu bajki u Europi smatra *Lo cunto de li cunti* (1634. – 1636.), autora Giambattista Basile, objavljene nakon njegove smrti. „Njegov rad može se smatrati početkom fine arhitekture likova i pripovijesti u kojoj se stvara model Pepeljuge ili uspavane šume. Tijekom vremena, likovi Basile pridonijeli su

nastanku novog modela bajki, vilama i magiji.“ (prema: Biernacka-Licznar, 2012:28; vlastiti prijevod).

Talijanska tradicija pisanja bajki i priča namijenjenih najmlađoj populaciji započinje, dakle, u 17. stoljeću te se plodno razdoblje dječje književnosti nastavlja kroz naredna dva stoljeća. Romantika donosi poeziju za djecu, pustolovne romane, edukativne romane namijenjene pedagoškom i moralnom odgoju, kao i fantastiku. Novoj ujedinjenoj Italiji (19. stoljeće) nameće se potreba za novim obrazovnim sustavom usmjerenim na školske programe kojima je bio cilj iskorijeniti nepismenost (Biernacka-Licznar, 2012:27-46; vlastiti prijevod).

Collodi je živio u složenom razdoblju talijanske povijesti, u vrijeme velikog pritiska usmjerenog k ujedinjenju talijanske nacije, u vrijeme propitivanja svijesti o tome što donosi jedinstvo u zemlji, izrazito vezanoj za kulturnu tradiciju, stil, život i narodne običaje.

Dječja književnost bila je novi žanr u Collodijevo vrijeme. Pojam takvog žanra zapravo je bio nepoznat sve do sredine 19. stoljeća. Collodijev *Pinocchio* je svakako knjiga i za djecu i za odrasle, može se čitati i kao priča, ali i kao dio *toskanske tradicije* ¹ (Hrvatska enciklopedija, 2017). Veliki uspjeh *Pinocchio* je zavrijedio kao nova zabavna književnost za djecu u tadašnje vrijeme, kojoj nije bio cilj puko poučavanje i usmjeravanje, već i pričanje zanimljive priče u kojoj se na kvalitetan način promiču vrednote na kojima se temelji odgoj.

¹ Toskana postaje kulturnim središtem u 13. stoljeću. Pripadnici toskanske pjesničke škole koji su pisali na tamošnjem narječju, dotada ljubavnu tematiku proširili su na političku i moralizatorsku; u ovom kontekstu, smatraju se začetnicima toskanske tradicije.

3.3. Carlo Collodi, bilješke o piscu

Carlo Collodi (slika 1.) rodio se u skromnoj obitelji, kao prvi od desetero djece, 1826. godine u Firenzi, pravim imenom Carlo Lorenzini. Pseudonim Collodi, pod kojim je objavljivao, zapravo je naziv toskanskog gradića u kojem je rođena njegova majka i u kojem je proveo djetinjstvo. Collodi se počinje baviti spisateljstvom u vrijeme tzv. *desetljeća preporoda* (1850.-1860.), u vrijeme kada Italija kreće prema ujedinjenju. Kao i mnogi drugi, bio je sudionik borbe za talijansku nacionalnu neovisnost i jedinstvo (1848.- 1849.), a tijekom 1850-ih bio je aktivan kao novinar, pišući pod raznim imenima, o mnogim temama, uključujući politiku i glazbu. Jedna od njegovih prvih knjiga, objavljena 1856., primjer je književnog djela posvećenog putovanju vlakom Italijom. Nadalje, godine 1861. počinje raditi kao administrativni službenik u novoj vladi ujedinjene nacije Italije te se ujedno i nastavlja baviti spisateljstvom. Bio je osnivač časopisa, pisac satiričnih tekstova, pisac školskih udžbenika i prevoditelj. Utemeljio je humoristične časopise *Il lampione* i *La scaramuccia* u kojima je karikaturistički ocrtao osobe i događaje iz života Firence svog doba (West, 2002; vlastiti prijevod). Prvi je preveo s francuskog bajke Charlesa Perraulta *Racconti delle fate di Perrault (Vilinske priče)* tiskane 1875. Tim se činom približio književno-umjetničkom stvaralaštvu za djecu. Na nagovor izdavača Felicea Paggija, Collodi prerađuje Parravicinijeva *Giannetta (Ivan)* te tako nastaje didaktička priča s glavnim junakom Giannettinom, koja kroz zabavne priče pune živosti prikazuje stvarnu djecu kakva jesu u svakodnevnom životu, često nestašnu, s dobrim i lošim stranama. Nakon *Giannettina (Ivica)* iz 1876. objavio je i drugu priču pod naslovom *Minuzzolo (Mali prst)* iz 1877. Riječ je o pričama koje su se u potpunosti uklapale u tadašnji model prema kojem se pisala proza za djecu; didaktička i moralizatorska književnost koja je uz priču nudila brojne savjete, upute i moralne primjere. Nakon njih uslijedile su *La geografia di Giannettino (Ivičin zemljopis)* i *La grammatica di Giannettino (Ivičina gramatika)*.

U završnoj fazi svoje karijere stvara djelo o drvenom lutku Pinocchiju. Prvi dio (prvih 15 poglavlja) neobičnih doživljaja tog lutka objavljivao je u nastavcima dječjeg časopisa *Giornale dei bambini (Dječje novine)*, izdavača Fernanda Martinija u Rimu, tijekom 1881. godine. pod nazivom *La storia di un burattino (Priča jednog lutka)*. Autoru su stizala mnogobrojna pisma djece koja su željno iščekivala nastavak priče. Carlo Collodi nije ih iznevjerio te je dvije godine kasnije, 1883. godine, objavljena

knjiga, kompletno izdanje za djecu (svih 36 poglavlja) o doživljajima lutka Pinocchija, koje djeca svijeta poznaju i danas, pod naslovom *Le avventure di Pinocchio – storia di un burattino* (*Pinocchijeve pustolovine – priča jednog lutka*). Iako je stekao poštovanje tijekom svog života kao talijanski pisac i društveni komentator, u svojoj domovini popularnost stječe pohvalama istaknutog kritičara Benedetto Crocea upravo pričama o Pinocchiju, dok je svjetska popularnost potaknuta prijevodom djela na engleski jezik 1892. godine. Nakon toga preveden je na gotovo sve svjetske jezike, tako da u pustolovinama nestašnog lutka uživaju djeca cijelog svijeta (Novosel, 2003:237-238). Od 1883. do 1885. godine u istom je časopisu objavljivao nastavak priče o Pinocchiju, *Pipì o lo scimmottino color di rosa* (*Pipi majmunčić ružičaste boje*). U ovoj Collodijevoj priči glavni protagonist je Alfredo, dobrostojeći, poslušan i dobar dječak koji je navodno lutak Pinocchio transformiran u dječaka. Međutim, lik Alfreda nije zaživio u srcima čitatelja kao što je Pinocchio, zločesti i samovoljan dječakačić. Posljednje desetljeće svog života Collodi posvećuje isključivo pisanju za djecu. U tom su razdoblju nastala djela poput *L'abbaco di Giannettino per le classi elementari* (*Ivičina abeceda za osnovnu školu*) iz 1885., *Il viaggio di Giannettino per l'Italia* (*Ivičino putovanje po Italiji*) iz 1885.–1886., *Storie allegre* (*Vesele priče*) iz 1887., *Libro di lezioni per la seconda elementare* (*Knjiga lekcija za drugi osnovne*) iz 1889., *La lanterna magica di Giannettino* (*Ivičin magični fenjer*) iz 1890. Carlo Collodi umro je u Firenzi 26. listopada 1890. godine (Letteratura dimenticata, 2014; vlastiti prijevod).

Slika 1. Portret Carla Collodija

Izvor:
<http://www.airlineintl.com>
[Preuzeto: 21.2.2017.]

4. OD DRVENOG LUTKA DO DJEČAKA

U završnoj fazi svoje karijere, Collodi stvara djelo o drvenom lutku imena Pinocchio. Ovaj roman sastoji se od 36 poglavlja, a svako je poglavlje uglavnom zaokružena cjelina naslovljena podužom rečenicom u kojoj se navode najvažnija zbivanja. Međutim, svojevrsnu neizvjesnost i iščekivanje svakog sljedećeg nastavka Collodi postiže metodom *otvorenog* završetka, nedovršenom pričom, čime svjesno manipulira čitateljima, uvodeći ih u beskrajn svijet mašte u kojem i sami postaju aktivnim sudionicima radnje. Stvarajući tako pozitivnu interakciju između teksta i čitatelja, svojevrsnim obećanjima i pozivima na pozornost, traži aktivan odnos čitatelja s tekstem vodeći ga iz pustolovine u pustolovinu, kroz niz nepredvidivih situacija pozivajući ga na sudjelovanje u magičnoj književnoj avanturi. Zapravo, završetkom svakog poglavlja kao da govori: ono što se poslije dogodilo nevjerojatna je priča, a ispričat ću vam je u narednim poglavljima...

Način na koji se *Pinocchio* može iščitati razlikuje se, primjerice, od načina drugih autora koji su u Collodijevo vrijeme objavljivali kao radikaln obrat naročito moralnih i odgojnih vrijednosti. Te činjenice potvrđuju primjeri drugih autora u Collodijevo vrijeme, koji u svakoj prilici navode „moralizatorske“ odgojne postupke, vrline koje se odnose na „dobro ponašanje“ djece, što svakako uključuje poslušnost prema odraslima, isključuje mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja, a odraslog prikazuje kao autoritet i model vrijedan divljenja bez ikakvog preispitivanja. Zapravo, *Pinocchio* je predstavljao prekid s tadašnjim moralističkim pripovijetkama za djecu u kojima se na određen način pisalo o dobroj nagrađivanoj i lošoj kažnjavanoj djeci, u kojima su se držale lekcije o dobru i zlu te se propagirao strog odgoj i kažnjavanje neposluha² (Blezza, 2004:23; vlastiti prijevod).

Takvim radikalnim obratom Collodi i započinje svoje djelo predstavljajući dvije odrasle osobe (majstore Ciliegiju i Geppetta) čije se karakterne osobine predstavljaju kroz prepirku naglašavajući njihove nasilne osobine, riječima i pokretima; odnosno postavlja odrasle u ulogu oprečnu dotadašnjim moralizatorskim pripovijedanjima. Dočaravajući tako čitatelju „svijet naopačke“, ljude predstavlja kao marionete, a marionetu kao „božansko“ dijete neodgovorno do krajnjih granica neprihvatljivog

² U poglavlju knjige koje opisuje *edukativnu interpretaciju i interpretaciju kroz ličnosti likova* 18. i 19. stoljeća talijanske književnosti za djecu, autorica na primjerima edukativne interpretacije drugih autora koji su analizirali Collodijevog *Pinoccija*, zaključuje kako je literatura za djecu u vrijeme do Collodijeva *Pinoccija* didaktička (moralizatorska).

ponašanja. Ona nadilazi komad drva za ogrjev i moralnu svijest, posve je slobodna u odabiru vlastitog djelovanja i ponašanja, a svrha joj je suprotstaviti se svijetu odraslih – ne nudeći praktičnost dobrote karaktera, idile i vrijednosti koja bi se suprotstavila neobuzdanom karakteru lutka. Tek na polovici romana Collodi uvodi novi motiv koji cijeli roman okreće u drugom smjeru. Nakon što Pinocchio izrazi želju da postane dječak, u djelu su više izraženi elementi didaktičke priče u kojoj su nepoželjna ponašanja kažnjena, a poželjna bogato nagrađena.

Dotadašnje Collodijevo spisateljsko iskustvo u tematskom je okviru moralističkog i didaktičkog pripovijedanja (*Giannettino*, *Minuzzolo* i drugi) u vremenu u kojem su romani za djecu imali odgojnu funkciju te iz takve perspektive didaktičke priče proizlaze i brojna psihoanalitička tumačenja *Pinocchioja* (Novosel, 2003:233-234). West (2002.) u svom radu navodi brojne analize koje opisuju *Pinocchioja* kao maštovitu priču bogatu simbolizmom. *Pinocchio* je djelo u kojem junak doživljava simboličku smrt i ponovno rođenje. Upravo iz ovih razloga mnogi ga smatraju fantazijom junaka epskih razmjera. Osnovni motiv koji se manifestira na mnogo načina u mitologiji i književnosti; umrijeti i biti ponovno rođen ili ustati iz mrtvih, preporoditi se, motivi su iz drugih književnih djela (primjerice u *Gilgamešu*) koji se uspoređuju s motivima u *Pinocchiu*. Nadalje, ističe kritike kritičara Cambona prema kojemu je pripovijedanje narodna umjetnost koja je prisutna u Toskani stoljećima, stoga i Collodijev *Pinocchio* pripada toj tradiciji. Zapravo, tumači kako Collodi isprepliće svoje klasično obrazovanje s narodnim folklorom kombinirajući mitološke, psihološke i religijske elemente s toskanskim načinom pripovijedanja³. „*Pinocchio je nemilosrdan izbor narativne budnosti u društvu, mudrost koja se isprepliće s tradicijom.*“ (Cambon prema West, 2002; vlastiti prijevod). Zaključuje da je upravo tradicija, odnosno kulturno naslijeđe, poveznica koja Collodijeva *Pinocchioja* čini bliskim djelima poput *Odiseje*, *Eneide* ili *Božanstvene komedije*, dok zadržava svoju autentičnost.

Neki opisuju *Pinocchioja* kao odraz Collodijevih unutarnjih sukoba između slobode i nereda te, s druge strane, strukture i jedinstva, pa se kao takva može iščitati kao priča o grijehu (kršenju normi) i potrebi za konformizmom. U svojim analizama opisuju Collodijevu priču kao socijalnu i političku alegoriju ističući Collodijev prikaz nejednakosti između siromašnih i bogatih, njegov naglasak na

³ Toskanski način pripovijedanja odnosi se na tradiciju pisanja toskanskih novela, a predhodila im je toskanska pjesnička škola nastala polovicom 13. st.

radničkoj klasi i njegove parodije pravnog sustava. U istom kontekstu, neki su je analizirali kao ogledalo vrijednosti srednje klase 19. stoljeća, na primjerima poput – ne slijedi Lisicu i Mačka (lopovluk), već radi pošteno i zaradi novac; stekni obrazovanje da se ne bi tretirao kao magarac (mazga radničke klase) (West, 2002; vlastiti prijevod).

Promatrano kroz povijest, Collodijevu *Pinocchiju* prethodila su razdoblja različitog razvoja i shvaćanja obitelji kao zajednice njenih članova, kao i odnosi u njoj, te različitim društvenim statusom članova unutar obitelji. Nadalje, suvremenom obitelji danas smatramo onu obitelj koja predstavlja zajednicu ravnopravnih osoba u kojoj roditelji vode obitelj, a djeca se u njoj odgajaju, formiraju svoju ličnost i navike. U tom kontekstu, promatrajući način na koji autor prikazuje put Pinocchijeva sazrijevanja, kako njegova vlastitog, tako i utjecajem mnogobrojnih vanjskih čimbenika, postavlja se predodžba o postupcima koji opisuju njegovo viđenje odgoja djece. Svi smo mi Pinocchio ili drugim riječima, svi nosimo *pinokijevsko* u sebi, odnosno simbolizam onoga što Pinocchio predstavlja.

Bez obzira na namjeru Collodija kao autora, veličanstvenost njegova djela očituje se u njegovoj (ne)namjeri da čitatelja odgaja i osvješćuje te na taj način i sam preuzima ulogu učitelja/odgojitelja, dok je čitatelj u ulozi odgojenika.

Drveni lutak koji se ponaša kao pravi dječak predstavlja simbol lakovjernosti i nedužnosti djetinjstva, razigran i nestašan u stalnoj opreci sa svojom savjesti. Voljen s jedne, a privučen nizom opasnih životnih zamki s druge strane. Postupnim usvajanjem životnih moralnih vrednota postaje svjestan ljepote davanja, prevladava egocentrizam, što potiče njegovu transformaciju, odnosno formiranje vlastite ličnosti. Njegova evolucija postaje prototipom usvajanja i prihvaćanja vlastite zrelosti te shvaćanja i osvješčivanja životnih vrijednosti na putu odrastanja.

Dvojnost lika, koji je izgledom lutak, ali se ponaša kao dječak, predstavlja perspektivu iz koje je moguće pratiti strukturu lika i postupnost sazrijevanja, odnosno životni ciklus u kojem se ličnost oblikuje od rođenja, usvajanja samostalnosti te preuzimanja inicijative pred životnim izazovima stvarajući vlastiti identitet.

Collodi svom junaku daje ime Pinocchio, za koje bolji talijanski rječnici daju dva značenja. Jedno je sjemenka *pinije* (mediteranska biljka koja često raste u Italiji), a drugo pučki naziv za stablo vrste *Pinus Pinea*, čije se drvo često upotrebljava u stolariji. Na toj su činjenici mnogi analizirali Pinocchija, i kao sjeme, i kao stablo, ono

što je moglo nastati samo, ono što u sebi sadrži sjeme životnosti (Diklić, Težak i Zalar, 1996:83).

Samo Pinocchijevo „rođenje“ je misteriozno. Nije izrezbaren u lutka koji tada počinje govoriti. Komad drva govori i prije nego li je dobio formu (dio koji priču veže, po nekim analizama, s raznim mitovima, naročito keltskim o drveću koje govori, o bićima koja se sakrivaju u drveću). Lutkovo rađanje postignuto je bez ikakvog materinskog učešća, međutim njegovo ponovno rađanje, kao pravog dječaka, događa se pod majčinskim okriljem. Kao da je Collodi shvatio da je bezmajčinsko stvaranje neizbježno osuđeno na isključenje iz ljudske obitelji. Neki su talijanski kritičari u priči o Pinocchiju pronašli kršćanske alegorije: Plava Vila kao Djevica Marija, Geppetto kao Josip, i mali lutak kao sin stolara koji mora umrijeti da bi se ponovo rodio kao preobraženo biće (West, 2002; vlastiti prijevod).

Značajan dodatak drugom djelu priče je Plava Vila, civiliziran ženski utjecaj na neposlušnog lutka koji je do tada bio okružen isključivo muškim svjetonazorom. Plava Vila je vrlo zanimljiv lik koji se preobražava od djevojčice koja umire, sestre, objekta ljubavi pa sve do majke. Ona mijenja obličja te poput anđela čuvara bdije nad neposlušnim Pinocchijem ne bi li ga zaštitila od nevolja u koje upada zbog vlastite lakovjernosti. Upravo takav ženski (majčinski) utjecaj na neposlušnog lutka, može se povezati s privrženosti između majke i djeteta, a počinje djetetovim rođenjem te ovisi o međusobnoj komunikaciji. Kvaliteta privrženosti između djeteta i majke proizlazi ponajprije iz majčine osjetljivosti. Majke koje su osjetljive na signale svoje djece i koje prilagođavaju svoje ponašanje tako da se ono poklapa s ponašanjem djece češće razvijaju odnos sigurne privrženosti. Majčina sjećanja iz njezina djetinjstva, kao i djetetov temperament, također igraju ulogu. Nadalje, ostvarena sigurna privrženost utječe pozitivno na djetetov razvoj te se manifestira u odrasloj dobi.⁴

Collodijevom drvenom lutku obitelj čini otac te je njegova ljubav prema ocu u priči neupitna. Očeva uloga u podizanju djeteta je nezamjenjiva. Djeca čiji otac ne sudjeluje u odgoju mogu razviti niže samopoštovanje, slabije socijalne vještine i socijalnu kompetenciju, slabije samopouzdanje te su podložnija pritisku vršnjaka. Otac je zajedno s majkom djetetu najvažniji učitelj koji ga uči biti kreativnim i to kroz razgovor, zajednički provedeno slobodno vrijeme, učenje odgovornog ponašanja i moralnih vrijednosti. Odgovoran otac predstavlja pozitivan model učenja.

⁴ Povezani pojmovi: *Bowlbyjeva teorija privrženosti, privrženo roditeljstvo.*

Socijalni razvoj, kao i svaki drugi aspekt razvoja, pod utjecajem je konteksta u kojem se događa. Tijekom ranih godina najvažniji je kontekst obitelj. U ovom okruženju dijete provodi najveći dio vremena, stječe mnoge važne socijalne i kognitivne vještine te razvija niz stavova, uvjerenja ili vrijednosti. Pinocchio započinje život kao sedmogodišnjak, jer iako nije izrezbaren u lutka koji tada počinje govoriti, životnost je i u komadu drva iz kojeg dobiva formu. Mascialino (2004.) analizira simboliku Pinocchijeva rođenja. Simboliku rođenja djeteta i onoga koji ga je po rođenju napustio, prepustio samome sebi, onoga što je drvo sjekao, a nije ga uspio „usvojiti“ odnosno prisvojiti ili pak prihvatiti u njegovoj biti, liku, već mu je namjera bila promijeniti ga, oblikovati na način koji mu odgovara, „iskoristiti“ ga u svojoj namjeri da posluži svrsi „kao nogu od stola“, oduzimajući mu „život“ ili pak pružajući mu život bez humanosti, potvrđuje postojanje životnosti i prije negoli komad drva počne dobivati formu (Mascialino, 2004:33-37; vlastiti prijevod). Upravo to modeliranje (rezbarenje) zaslužuje siromašni stolar Geppetto, a život nagrađuje komad drva što je dobilo (drugu) priliku postati modelom (građom).

Odmah po rođenju Pinocchio je vođen zadovoljavanjem najnužnijih ljudskih potreba. Podložan je vanjskim utjecajima, osobito negativnim (takvi su mu utjecaji primamljiviji primjerice od polaska u školu; slika 2.), zbog čega i donosi odluke protumačene kao neposluh koje zaslužuju kaznu;

„– Danas u školi želim odmah naučiti čitati, onda ću sutra naučiti pisati, a prekosutra ću naučiti računati... Dok je sav ganut tako govorio, učini mu se da u daljini čuje zvuk frule i udaranje bubnja... I počne se kolebati. U svakom slučaju odluku je morao donijeti: ili ići u školu ili slušati frule.

– Danas ću ići slušati frule, a sutra ću u školu: za školu uvijek ima vremena – reče napokon vragolan, slegnuvši ramenima.“ (Collodi, 2003:40-41)

Slika 2. Ići u školu ili slušati frule?

Izvor:

http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].

U početku kazne nisu prestroge jer drveni lutak još ne razvija empatiju i svijest o razlici između dobra i zla. S vremenom je uviđa, počinje shvaćati koja su ponašanja poželjna, što i utječe na veće kazne i nagrade za njegovo ponašanje. Collodi svog junaka od samog početka modelira, nadopunjuje, prikazuje odgojne postupke i životne lekcije koje Pinocchio na svom putu sazrijevanja često doživljava kao veliko poniženje (slika 3.). U pustolovinama koje proživljava njegovi ga neposluh i neuspjeh ponižavaju do te mjere da se počne pretvarati u životinju – magarca ili psa što autor čini koristeći motive pretvorbe u životinju (Majhut, Lovrić, 2010).

„- Ali gledajući te ovako, i ti mi se činiš vrlo ugodnim psom.

- Oprostite, ali ja nisam pas!

- Nego?

- Ja sam lutak.

- A radiš kao pas čuvar?

- Dakako: to mi je kazna.“ (Collodi, 2003:102-103)

Slika 3. Lutak ili pas?

Izvor:

http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf

[Preuzeto:21.2.2017.]

Doslovno shvaćanje ove poruke pretpostavka je da su djeca koja ne slušaju odrasle magarci (drveni lutak Pinocchio), dok ona poslušna, prava djeca zaslužuju pohvale i nagrade (pravi dječak Pinocchio).

Likovi Gavrana, Sove i Zrikavca prikazani su na isti način, ne kao individualizirani likovi, već bez osobnih imena, kao predstavnici određene životinjske

vrste. Oni su nosioci određene osobine. Prikazani su kao tipični likovi basne.⁵ Način na koji su prikazani Mačak i Lisica naročito je tipičan prikaz likova basne- Mangiafuoco Pinocchiju daje pet zlatnika da ih odnese svome tati, no Pinocchio odluta u društvu zločestog Mačka i Lisice. Lisica i Mačak prevare Pinocchija te mu otmu novčiće uvjeravajući ga kako će se oni umnožiti ako ih posije u polje čuda. Lukavi razbojnici prikazani su antropomorfno, hodaju uspravno, nadmudruju Pinocchija s namjerom da mu oduzmu njegove zlatnike (slika 4.). Oni nemaju osobnih imena, već predstavljaju osobinu koja se vrlo često u basni, a i u narodu povezuje upravo s tim likovima, a to je prijetvornost. Slične motive pretvorbe čovjeka u životinju pronalaze se i u mnogim drugim bajkama; junaci se pretvaraju u žabe, zvjeri i čudovišta, a polazište im je u društveno i kulturno neprihvatljivoj situaciji u kojoj se lik tada nalazi. Zadaća je društva da u ovom slučaju sputava nagonsko djelovanje pojedinca usađujući mu osjećaj krivnje. Krivnja koju pojedinac osjeća izražena je pojavom životinje koja svojim likom poniženoj osobi čini situaciju podnošljivom. Metamorfoza čovjeka u životinju označava degradaciju ljudskosti na nivo na kojem je čovjek izjednačen sa životinjom, koja pak označava sve ono nagonsko i nisko što se nalazi u svakom čovjeku, ali se istovremeno nastoji potisnuti jer nije društveno prihvatljivo.

Slika 4. Mačak i Lisica

Izvor:
http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].

⁵ Basna je kratka priča u prozi ili stihovima u kojoj glavnu ulogu imaju životinje (ponekad biljke i nežive stvari), prikazane s ljudskim osobinama; govorom, karakternim osobinama, sklonostima, težnjama i sl., tako da se alegorički crtaju odnosi među ljudima, izruguju ljudske slabosti i mane i daju moralne pouke.

Životinjski se likovi pojavljuju u moralističkim pričama za djecu u kojima je obično i cijela priča usmjerena na pouku kako se treba odnositi prema životinjama. U *Pinocchiju* je pak lik Zrikavca upotrijebljen kao moralni putokaz, glas Pinocchijeve savjesti, za razliku od klasične, realistične moralističke priče u kojoj bi predstavljao objekt moralne poduke. U svojoj ulozi savjesti, Zrikavac pokušava pomoći Pinocchiju usmjeravajući ga u ispravnom smjeru, sitnim glasom iz pozadine, cvrčeći upozorenja i upute kako bi se trebalo ponašati. Lik lutka u ovom slučaju predstavlja prirodno i iskonski nagonsko dijete koje kao i svako dijete po svom rođenju oblikuje utjecaj društva te mu je odgoj nužan kako bi mogao postati njegov uzoran član. Tako i njegov neposluh predstavlja nemogućnost kontroliranja nagona koji prihvatanjem društvenih normi zaslužuje ulazak u socijalizirani ljudski svijet u kojem je sposoban ponašati se društveno prihvatljivo, zaslužuje nagradu odnosno zaslužuje postati dječakom (Majhut, Lovrić, 2010).

Pinocchijev dug nos i njegov predizbor laganja nisu naglašeni u originalnoj priči. Njegove su nepodopštine doživljene kao tipični dječji nestašluci. Danas najpoznatiji motiv koji povezujemo s Pinocchijom je upravo rast nosa zbog izrečene laži. Iako se motiv rasta pojavljuje na samom početku pripovijedanja, on se tu još ne veže uz Pinocchijevo laganje. Pinocchio ima neuspješnog oca – čovjeka koji je odlučio izrezbariti misteriozan komad drva u nogu od stola. Taj se čovjek naziva *Ciliegia* (Trešnja) jer ima veliki crveni nos. Već se ovdje nazire Collodijeva fascinacija nosom kao određenim znakom ličnosti (Ciliegija je neuspješan u svom rezbarenju jer kad komad drva počne uzvikivati „*Prestani! Šakljaš me!*“, on prestrašen daje drvo Geppettu koji odluči izrezbariti lutka).

Tek sredinom romana, kada Pinocchio već počinje razlikovati dobro od zla, nos počinje rasti nakon izrečene laži. Pinocchio osvješćuje želju da popravi svoje ponašanje, ali upravo zbog toga što zna da je pogriješio i srami se pred Vilom, nos počinje rasti kao tjelesni pokazatelj neugode i krivnje zbog neprilike u kojoj se našao (slika 5.).

„ – Zašto se smijete? – upita lutak... – Smijem se lažima koje si izrekao.

– Kako znate da sam govorio laži?

– Laži se, dječčache moj, odmah prepoznaju...

Pinocchio, ne znajući više gdje bi od srama, pokuša pobjeći iz sobe; ali ne uspije. Njegov nos toliko je narastao da više nije mogao pobjeći kroz vrata.“
(Collodi, 2003:83)

Slika 5. Dug nos

Izvor:

http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].

Simbolizam u *Pinocchiju*, koji predstavljen rastom nosa nakon izrečene laži, u odgojno-obrazovnom pristupu djeci od najranije dobi najčešće se prenosi kao općeprihvaćeno društveno pravilo (koje se naročito odnosi na djecu): *Nemoj lagati, lagati se ne smije!* - što se vrlo često u kasnijoj dobi pretače u također općeprihvaćeno društveno pravilo *malo izokrenute istine*. Upoznavajući djecu s likom Pinocchija kroz jedan izdvojeni motiv, predstavljamo lik kao reprezentaciju „ne“ modela djece. Ove tvrdnje potvrđuju činjenice da većina predškolske i školske djece, kao i odrasle publike, upravo lik Pinocchija veže uz motiv rasta nosa zbog izrečene laži, a razlog tomu leži u mnogobrojnim adaptacijama Collodijeva *Pinocchija*. Autor rast nosa prikazuje kao tjelesni pokazatelj neugode, krivnje i srama zbog neprilike u kojoj se lik našao, naročito zbog preispitivanja vlastite savjesti i prihvaćanja moralnih

vrijednosti, motiviran odgojnim postupcima oca, majke i okoline na svom putu odrastanja. Collodi vješto opisuje pinokijevsko u ljudskom biću, što ne predstavlja samo dvojnost Pinocchija, već i čovjekovu prirodu.

Pinocchio je osebujan lik koji izrasta iz smionih suprotnosti prisutnih u svakom dijelu priče, suprotnosti koje pisac zna vješto prevladati. On je lutak (drven, isklesan iz cjepanice) i dječak; dobar je i loš – istinski dobar u sebi u nekim prilikama, ali i loš u brojnim postupcima. Prihvaćamo ga kao dječaka jer se od prvog trenutka tako i ponaša (govori, hoda, jede), iako pisac u svakoj prilici podsjeća čitatelja na njegovo podrijetlo (kao drvo dolazi u opasnost da izgori). Podsjećanje na njegovo podrijetlo stvara dojam igre, ne dopuštajući radnji da napusti „sigurno“ područje priče i zadržava mogućnost da pravom dječaku kakav je zaista Pinocchio, natovari na leđa opačine i postupke koji se ne bi mogli prihvatiti u liku nekog, makar i nestašnog, dječaka, na račun toga što je on, kad god to radnja zahtjeva, lutak.

Lik Pinocchija neprestano se potvrđuje kao loš i kao dobar. U svojim postupcima reagira na prvi poticaj bez razmišljanja, uviđa svoje pogreške i nanovo ih čini. Tako opisan, njegov karakter izlazi iz okvira moralističke pripovijetke dominantne u stoljeću njegova nastanka te postaje istinski dječak koji u sebi nosi vrline i mane svih dječaka (Crnković, 1987:114-115).

4.1. Pinocchio u kontekstu fantastične priče

Najčešće prisutan u svijesti publike danas je lik Pinocchija kojeg je adaptirao Walt Disney, a koji se zapravo u mnogočemu razlikuje od Pinocchija prvotno zamišljenog u romanu Carla Collodija. Disnijev Pinocchio predstavlja nestašnog i dražesnog lutka, koji zbog svoje znatiželje upada iz jedne nevolje u drugu sve dok na kraju ne postane pravi dječak. Collodijev izvorni lik je kompleksniji od svoje animirane filmske inačice, postupci su mu mnogo dublje motivirani, a sam roman zbog izuzetne složenosti pruža brojne mogućnosti interpretacije romana bilo na narativnoj, strukturnoj ili motivskoj razini.

Iako roman započinje izrazom „Bio nekoć...“, signalom koji obavještava čitatelja da je riječ o bajci, pripovjedač odmah razbija iluziju i tvrdi upravo suprotno:

„Bio nekoć...

- ... neki kralj! – reći će odmah moji mali čitaoci.

Ne, djeco, pogriješili ste. Bio nekoć komad drva.“ (Collodi, 2003:9)

Čitateljsko očekivanje bajke nestaje uvođenjem sasvim običnog predmeta kao što je komad drveta, umjesto standardnog (očekivanog) junaka bajke, a nadalje i samim smještanjem radnje u drvodjeljsku radionicu umjesto u daleko kraljevstvo (slika 6.). Na taj način pripovjedač želi što očitije pokazati svoju namjeru, a to je – realistički ispričati priču. Ipak, realizam prestaje već prvim fantastičnim događajem, oživljavanjem komada drveta, a ponovo se uspostavlja na samome kraju, kada Pinocchio postaje dječak.

Slika 6. Komad drva koji govori i skače

Izvor:

http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf
[Preuzeto: 21.2.2017.].

Collodi je u kreiranju Pinocchijeva lika pokazao zavidnu maštovitost. Izradio je lik svjesno miješajući zbilju i maštu. U kakvu god situaciju Collodijeva mašta baci Pinocchija, on u njoj djeluje kao pravi dječak te dolazi do izražaja autorov realizam u opisu i daljnjem vođenju radnje. Čitatelju nudi određenu situaciju u koju se treba samo uživjeti i prihvatiti je kao zbiljski svijet u kojem se kroz lik Pinocchija i njegove poteze može poistovjetiti s radnjom, vidjeti sebe, dobre i loše strane, mane i kazne koje ga za te mane mogu stići.

U priči su posve vidljivi znakovi i bajke i fantastičnoga isprepleteni realizmom, osobito u prikazu likova i njihovih osobina. Osnovna značajka pri predstavljanju likova u bajkama je pretjeranost u njihovom opisu, odnosno pojavljivanje elemenata tipičnih za bajkovite prikaze likova, poput divova, vještica ili zmajeva koji uglavnom u bajkama stvaraju dojam zlog, ogromnog i zastrašujućeg. Collodi u svom prikazu likova vješto prevladava takve bajkovite pristupe u opisima elementima smijeha i paradoksa, u kojima dokida neobično i nestvarno koje poprima oblička i slabosti svakidašnjeg života, zamjenjujući bajkovite opise naglašavanjem poznatih i prepoznatljivih detalja svakidašnjeg života (Crnković, 1987:114-115). Takvom igrom pri opisu likova zamjenjuje strah i nelagodu smijehom i simpatijom. Gutač vatre, ružna ljudeskara duge crne bradurine koja mu doseže do tla s ustima poput pećnice svoju dobrodušnost iskazuje kihanjem, golema zmijurina zelene kože, vatrenih očiju i šiljastog repa umire od smijeha, a morski pas dugačak jedan kilometar s ustima poput ponora pati od astme. Bajkovitim prikazom likovima pridaje svakidašnje realne karakteristike. U odnosu na druge likove, ljudski likovi smješteni su u realistične prostore (na početku knjige) i možemo ih smatrati realističnima u smislu odsustva fantastičnog. Lutke, pak, govore, razmišljaju, osjećaju i posjeduju određene karakterne osobine baš kao i ljudi. Njima pripada i Pinocchio, od kojega se, iako je drveni lutak, očekuje da kao i svaki dobri dječak pohađa školu, gladan je i umoran od trčanja, želi postati bolji, a čak ga i ljudi nekad prije percipiraju kao dječaka nego kao lutka. Istovremeno, lutke zadržavaju svoje primarne karakteristike, načinjene su od drva.

Pinocchio prvim neposluhom započinje svoju pustolovinu. Od tog trenutka proživljava pustolovinu za pustolovinom upadajući iz jedne nevolje u drugu, još veću. Prostori kojima se kreće tipični su za pustolovni roman, nepoznati, egzotični i opasni, a prolazak njima uvijek je dramatičan. Tako na svojim putovanjima skoro pogine kada umalo ne biva spaljen, izboden, obješen, skuhan ili utopljen. Postupak nizanja njegovih pustolovina zapravo je sličniji pikarskom romanu⁶ jer se Pinocchio kreće različitim prostorima u kojima ga čekaju nove nezgode i pustolovine, a da prolazak njima nije jasno motiviran nekim postavljenim zadatkom koji junak na samome kraju treba ostvariti.

⁶ Pikarskom romanu predhodi viteški roman. Razvio se u 16. stoljeću. Naziv dolazi od pridjeva *picara* s nizom značenja i može se tumačiti kao protuha, obješenjak, vragolan i varalica koji je, istovremeno domišljat, duhovit i darovit pučanin u borbi za голу egzistenciju. Pikarski se roman najčešće sastoji od niza avantura i pustolovina glavnog junaka koji na duhovit i živopisan način iz vlastite perspektive pripovijeda o svemu što mu se događa.

U literaturi nailazimo na mnoštvo rasprava mnogih pisaca, kritičara i filozofa o tome kojem žanru *Pinocchio* pripada: romanu, bajci ili fantastičnoj priči; radi li se o priči građenoj na sjećanjima iz autorova djetinjstva, o priči o početku pravog života ili je tek slobodna kreacija bogatog fantazijskog uma. Pinocchijev uspjeh, među ostalim, leži i u načinu predstavljanja glavnog junaka i temeljnih etičkih vrijednosti, u predstavljanju realnosti u koju neprimjetno, ali sigurno ulazi fantastično te s njim srasta (Visinko, 2005:76).

Majhut i Lovrić (2010.) navode kako se odraz kompleksnosti samoga djela očituje u brojnim nedoumicama teoretičara oko vrsnog određenja. Razlog tolikim lutanjima opravdavaju činjenicama koje se pronalaze u samoj strukturi romana koja je potpuno izlomljena i nekonzistentna, što je posljedica prvotnog pisanja djela u nastavcima. Kao primjer takvim nelogičnostima iz priče navode kako Gepetto ne uspijeva Pinocchiju izraditi uši jer mu ovaj bježi čim mu je izradio noge, no to Pinocchija kasnije nimalo ne ometa, ne samo da izvrsno čuje, nego se i smije „od uha do uha“.

Pinocchio se često spominje u kontekstu fantastične priče, a razlog tome leži upravo u oživljenoj cjepanici, komadu drveta koje govori, no narativnom analizom u romanu se uočava prisutnost pripovjednih postupaka koji su karakteristični za različite pripovjedne vrste. Tako se u romanu primjećuju postupci svojstveni pustolovnom romanu, basni, bajci i didaktičkoj priči. No, osim što je narativna struktura romana protkana pripovjednim postupcima karakterističnim za druge vrste, utjecaji tih vrsta sadržani su i u motivsko-tematskom sloju, što je prvenstveno očito u načinu oblikovanja likova. Likovi u romanu su izuzetno brojni, s time da su najraznovrsniji upravo životinjski likovi. Ipak, Collodiju kao da nije dovoljna ta raznovrsnost. Nasuprot razložnom očekivanju da se istoj životinjskoj vrsti u djelu pristupa na jedan i dosljedan način, psi su, primjerice, prikazani na četiri potpuno različita načina. Ti načini se pritom pokazuju kao svojstveni upravo književnim vrstama koje su odigrale tako značajnu ulogu u stvaranju Collodijevog Pinocchija (Majhut, Lovrić, 2010).

Nadalje, Crnković (1987.) zaključuje kako Collodi od samog početka priče navikava čitatelja da čudesno i svakodnevne životne prizore prihvati kao kategorije koje se ne isključuju i ne sukobljavaju. Čudesno čitatelju nije predstavljeno kao odlazak u neku čarobnu zemlju čiji se zakoni ne podudaraju sa stvarnošću, već upućuje čitatelja tijekom priče na prepoznavanje stvarnosti u raznolikim preoblikama pristajući na njih. Lutke se ponašaju kao djeca jer se i djeca prema lutkama odnose

kao prema djeci; Mačak i Lisica predstavljaju zlo, Zrikavac savjest, a Vila majku, sestru i učiteljicu te su alegorijsko utjelovljenje stvarnosti. Ipak, Pinocchio nije ni basna, ni alegorija, već je igra u kojoj se isprepliću fantastika i stvarnost gradeći uvjerljivu nad-stvarnost u kojoj su mnoge crte stvarnosti jasnije nego u stvarnosti samoj. Sagrađena na prostoru gdje skladno postoje fantastika i realnost, priča o Pinocchiu odiše bezbrižnošću dječje igre, dječjom znatiželjom, vedrinom šale i mudrošću koja se stječe spoznavanjem svijeta i iskustvom. *Pinocchio* je fantastična priča koja sama sebi propisuje zakone, granice i profil (Crnković, 1987:7-12, 114-115).

4.2. Utjecaj Pinoccija na druge autore, multikulturalne verzije priče

U posljednjih pola stoljeća Pinocchijev pripovjedački ton utjecao je na brojne suvremene pisce. Collodijev *Pinocchio* adaptiralo je mnoštvo različitih autora prvenstveno iz razloga što Collodi svoje djelo nije autorski zaštitio. U trenutku Pinocchijeve najveće popularnosti javlja se fenomen nazvan *pinocchiate*⁷ koji nastaje upravo utjecajem Collodijeva glavnog protagonista na druge autore koji drvenog lutka opisuju na različite načine, primjerice kao avijatičara, policajca, izumitelja, proširuju njegovu obitelj sestrama, braćom i ostalima te često zapravo i nema poveznice s izvornim Collodijevim *Pinocchijom*. Najviše *pinocchiata* pripisuje se autoru Arditu Arditu, a najbrojnije su one namijenjene djeci predškolske dobi u obliku slikovnica. Većina *pinocchiata* nastala je u razdoblju od 1883. do 1947. godine (Letteratura dimenticata, 2014; vlastiti prijevod).

Stoljetna *Collodijeva industrija*⁸ ogleda se u proizvodnji igračaka, suvenira, filmova, različitih manifestacija i sl., te su tijekom godina različiti autori širom svijeta posvetili brojne knjige i stručne tekstove Collodijevom stvaralaštvu. Većina je posvećena upravo različitim analizama i interpretacijama njegova *Pinoccija*.

⁷ Pojam odnosno fenomen koji nastaje potaknut slavom Collodijeva *Pinoccija*, a predstavlja u literaturi, naročito za djecu, djela drugih autora koji na različite načine predstavljaju Collodijevog Pinoccija.

⁸ Pojam kojim se koristi West (2002.) u svom radu: *Persistent Puppet: Pinocchio's Heirs in Contemporary Fiction and Film*.

Crnković (1967.) u svojoj knjizi spominje autora Alberta Ciocija koji je u svom djelu izgradio lik Lucignola (Lučinjola) po uzoru na nestašnog dječaka Pinocchija. Njegov je glavni protagonist zapravo Pinocchijev prijatelj koji je u Collodijevu djelu uginuo kao magarac u štali te ga Cioci oživljava i nastavlja njegove pustolovine u školi i obitelji. Također spominje i Luigija Bertelli-Vamba koji je ispričao priču o dječaku Cindolinu (Čindolinu) kojem se ispunila želja da postane mravom te kao takav doživljava različite pustolovine podsjećajući upravo na Pinocchija i pinokijevsku igru u razmišljanjima, postupcima i iskustvima. Iskustva koja stječe kao mrav, popravljaju ga kao dječaka. U ovu priču se u velikoj mjeri upliće zoologija, odnosno upoznavanje svijeta kukaca (Crnković, 1967:58).

Nadalje, West (2002.) u svom radu navodi nekoliko autora koji su u svojim djelima likove na neki način poistovjetili s Collodijevim Pinocchijem. Prvi roman Itala Calvina, *Il sentiero dei nidi di ragno (Staza do paukovih gnijezda)*, 1947., priča je o malom dječaku i njegovom viđenju talijanske renesanse. Glavni lik je Pin, Pin – skraćeno od Pinocchio. Umberto Eco koristio je priču o Pinocchiju kako bi sa svojim studentima na fakultetu vježbao vokabular. Zadatak je bio preraditi jednu epizodu iz priče koristeći samo slovo p – rezultate vježbe sabrao je u izdanju *Povero Pinocchio (Jadan Pinocchio)*. Još jedna varijacija na temu Pinocchija dolazi od američkog pisca Roberta Coovera koji 1991. godine izdaje roman *Pinocchio in Venice (Pinocchio u Veneciji)*. U njegovoj priči Pinocchio je stari profesor na američkom sveučilištu koji se vraća u Veneciju kako bi dovršio svoje veliko djelo *Mamma* (počast Plavoj Vili). Tamo upada u nevolje u kakve je upadao i kao lutak odnosno dječak.

Također spominje i mnoge filmaše koji su željeli prenijeti Collodijevu priču na ekran. Priča o Pinocchiju ekranizirana je u gotovo svim kulturama. Giulio Antamoro 1911. godine prema motivima Pinocchija snima nijemi film. Najpoznatiji animirani film *Pinocchio* Walta Disneya, snimljen 1940. godine, većini je poznat, a njegova priča u potpunosti prilagođena dječjoj publici prikazuje drvenog lutka dugog nosa koji raste otkrivajući Pinocchijeve laži (slika 7.). Većini danas poznata priča o Pinocchiju nastala je zahvaljujući upravo ovom animiranom filmu te se nastavila prenositi i adaptirati kroz slikovnice, dramske predstave i usmeno, najčešće kao priča za djecu pred spavanje. Film scenarista i redatelja Roberta Benignija klasična je priča o drvenom lutku koji oživljava te njegovoj čudesnoj odiseji k pretvorbi u pravog dječaka. Iako predvođen savjetima prelijepe Plave Vile te ljubavlju svojega oca Gepetta, Pinocchijev znatiželjni duh vodi ga iz jedne u drugu ludu avanturu koje ga

skreću s puta k njegovu cilju i udaljavaju od njegovih voljenih. Prema originalnom velikom djelu Carla Collodija, film je prepun misterioznih vila, šarenih cirkusa, tajanstvenih šuma, životinja koje govore, fantastičnih igračaka i čarobnih zemalja igračaka (West, 2002; vlastiti prijevod).

Slika 7. Lik Pinocchija iz najpoznatije animirane verzije Walta Disneya

Izvor:
<http://www.zonlocale.it/rubriche/silvia-gileno/la-sindrome-di-pinocchio>
[Preuzeto:21.2.2017.].

5. PINOCCHIO U PREDŠKOLSKOM ODGOJU

5.1. Pinokijevsko u odgojno-obrazovnom pristupu djeci

Uloga je roditelja/odgojitelja/učitelja i svih onih koji sudjeluju u odgoju djece da nastoje svoju djecu naučiti osnovne vrijednosti te ih odgojiti kao odgovorne osobe, sudjelujući pritom u formiranju njihove ličnosti, prenoseći im svoje stavove i znanja.

Glasser (2005.) smatra da bi svijet mogao biti sretnije mjesto kada bismo naučili da ono što smatramo da je dobro za nas osobno ne mora biti dobro i za nekog drugog. Opisuje naš svijet kvaliteta kao srž vlastitog života i ničijeg drugog. Često pokušavamo kontrolirati i sebe, ali i druge. Nezadovoljstvo nekim odnosom rješavamo unaprijeđenjem tog odnosa, a ne pokušajem mijenjanja druge osobe. Ovakav pristup zagovara sudjelovanje svih sudionika unutar njega, a odnosi se na međusobne odnose u odgojno-obrazovnom sustavu i van njega. Uspostavu takvih odnosa moguće je realizirati ukoliko se odgojno-obrazovni pristup, kao i općenito međuljudski, temelji na postavkama koje opisuju čovjeka kao slobodno biće koje uvijek odabire svoje ponašanje; tvrdi da je ljudsko ponašanje motivirano iznutra, da je svako ponašanje namjensko i uvijek ima smisao za osobu koja ga koristi, te tumači da su ponašanja naš izbor kojim u danom trenutku najbolje zadovoljavamo jednu ili više osnovnih potreba.

Unutarnju (vlastitu) motivaciju postiže sam čovjek/dijete/učenik, a uloga je odgojitelja da vanjskim podražajima, metodama kojima se služi u svom radu i pristupu djetetu kao cjelovitoj osobi i individui, te zadovoljavanju njegovih potreba kao i potreba cijele grupe, odgoj i obrazovanje u širem smislu, odnosno školu u užem, unese u svijet kvalitete svakog pojedinog djeteta. Poticanje motivacije u djece, odgojitelj postiže svojim radom, pristupom i metodama kojima se u njemu služi. Oblici rada i metode kojima se može poslužiti očituju se radom u manjim skupinama, u kojima djecu može poticati na zadovoljavanje njihovih potreba za moći, ljubavi i pripadanjem, zadovoljiti potrebu za zabavom kroz uzajamno pomaganje, poticanje suradnje stvarajući osjećaj „važnosti” svake individue, osjećaj ugone i zadovoljstva pridajući pritom važnost radnom ozračju, a ne samo radu. Pozitivno ozračje stvara ugonu i zadovoljstvo, potiče zainteresiranost i motiviranost djece te želju za znanjem. Pristup svakom djetetu ovisno o njegovom interesu i sposobnostima očituje se i u intelektualnom, kognitivnom funkcioniranju, potiče divergentno mišljenje, kreativnost te uvodi djecu

(mlade ljude) u život. Sve što se od djece traži ne pruža zadovoljstvo odmah, ali bi se to trebalo dogoditi u budućnosti. Djeca bi trebala znati kada i gdje će se to dogoditi, a odgojitelji bi im trebali nastojati pružiti tu informaciju, što bi značilo da od najranije dobi djecu treba upoznavati s njihovim potrebama, s vlastitim izborom ponašanja kroz ono što čine, kao i sa svijetom vlastite kvalitete, kako bi ih te iste vodile kroz daljnje obrazovanje, odnosno kroz cijeli njihov život. Škola bi svakome trebala biti izvor znanja primjenjivog u svakojakim životnim situacijama (Glasser, 2005:49-60).

Kao i mnoge druge priče iz djetinjstva, tako i *Pinocchio* ilustrira kako se nositi sa svakodnevnim donošenjem različitih odluka, kako na nas utječu one pozitivne te kakve posljedice mogu imati one negativne. U svojim avanturama Pinocchio donosi jednu lošu odluku za drugom. Tada je prisiljen suočiti se s posljedicama kaosa, nasilja, prijevara, zbunjenosti, osjećaja krivnje i očaja.

U slijepom vjerovanju riječima stranca, Pinocchio ostaje bez jedine poznate i voljene osobe. Donošenje odluke temeljio je na riječima stranca, pa čak i bez obzira na upozorenje savjesti kroz lik Zrikavca, ne razmišljajući o posljedicama. Garantirana i po njemu zamišljana zabava ubrzo mu se pretvorila u negativno iskustvo. Jedan dio tog procesa može se postići čitajući priče i navikavanjem na čitanje i slušanje priča čija je poruka kako i zašto, na koji način učiniti pravu stvar te motivacija da se ta prava stvar i učini, davanje ideje o svakodnevnim odlukama i njihovim posljedicama. Internalizacijom moralnih pravila i sposobnošću pridržavanja istih prema svojoj savjesti opisujemo moralno zrele osobe. Zrela moralnost nije regulirana izvana (nagrade i kazne), već je njen regulator savjest (u liku Zrikavca). Skupom pravila, načela, koja omogućuju razlikovanje dobrog i lošeg te ponašanja u skladu s time, navikavamo djecu na moralna pravila koja štite dobrobit pojedinaca i osiguravaju ostvarenje ljudskih prava (ne ubiti, ne krasti). Nadalje, ovisno o konkretnom društvu, dogovorena pravila upravljaju svakodnevnim postupcima i održavaju red u društvu (npr. čekanje u redu, prepuštanje sjedala starijem). U tom smislu, u čovjeka/djeteta razvija se moralno rasuđivanje, odnosno razmišljanje o vlastitim i tuđim postupcima u kontekstu morala. Pinocchijev dugi nos postaje znakom jedne specifične ljudske slabosti – laži. Strpljiv i mudar Zrikavac savjetuje Pinocchija (kao i Geppetto i Plava Vila). Njegovi savjeti u radu s djecom mogu predstavljati predložak za razgovor o temeljnim vrijednostima u čovjekovom životu koji se suprotstavljaju nepromišljenosti i brzopletosti *pinokijevske* nerazboritosti.

Postupci i riječi Lisice i Mačka koji žive na račun prijave i neistine suprotstavljaju se pravim vrijednostima života.

Pinocchio je lutak, marioneta izrezbarena u komadu drveta, lutak čija je želja postati dječakom, lik koji preuzima ulogu psa čuvara, transformira se u magarca, komunicira s lutkama, životinjama i ljudima jer su svi obdareni sposobnošću govora, razmišljanja i djelovanja. Svojim različitim ulogama predstavlja istovremeno predmetnu stvarnost, životinjski i ljudski svijet poprimajući simboličko značenje.

Njegov razvojni put od drvenog lutka do pravog dječaka počinje na početku priče rezbarenjem komada drva koje se već tada smije i plače te s vremenom dobiva formu tijela koje još uvijek ne zaslužuje osobine pravog dječaka. Iako se ponaša kao živo biće, on je u početku tek neposlušan lutak željan zabave bez obzira na nezavidne situacije u kojima se nalazi. Tako se i kroz priču provlači iz jedne pustolovine u drugu, upada iz jedne u drugu nevolju, donosi jednu lošu odluku za drugom, koju ne isključuju čak ni savjeti likova (Zrikavac, Vila, Geppetto i drugi) koji mu pomažu da postane marljiv i dobar dječak. No baš u jednoj od svojih pustolovina, nevolja/odluka u kojoj se našao (cirkusu) počinje Pinocchijevo pravo sazrijevanje kada uviđa svoje pogreške i to sam bez ičije pomoći. Tada prolazi trnovit put te mu se zaslužno ostvaruje njegova najveća želja da postane pravim dječakom (prilog br.1).

Iako u Collodijevu *Pinocchiu* iz današnje perspektive pronalazimo elemente i osobnosti didaktičke literature, zahvaljujući Collodijevu pripovjedačkom daru nastaje zabavna i pustolovna priča puna smiješnih situacija, dok je pedagoška usmjerenost teksta simpatična i nenasilna (Novosel, 2003:233-235).

Danas se na dijete gleda kao na cjelovito biće, a na njegov razvoj kao na složenu pojavu te takav holistički pristup postavlja principe prema kojima:

- razvoj počinje prije rođenja,
- razvoj ima više međusobno povezanih dimenzija koje utječu jedna na drugu,
- razvoj se odvija predvidljivim koracima i učenje u prepoznatljivim sekvencama unutar kojih postoji velika individualna varijabilnost u brzini razvoja i stilu učenja,
- razvoj i učenje se pojavljuju kao rezultat djetetove interakcije s ljudima i predmetima iz okoline,
- dijete je aktivni sudionik vlastitog razvoja.

Više je razloga zbog kojih trebamo poznavati dječji razvoj. Djetinjstvo je razdoblje brzog i složenog razvoja, a utjecaji iz ranog djetinjstva utječu na kasniji razvoj. Poznavanjem dječjeg razvoja kompetentnije unosimo promjene u život djeteta i rješavamo probleme koje nosi djetinjstvo (na individualnom planu ili pak globalnom – odgojnom, obrazovnom, socijalnom). Poznavanjem dječjeg razvoja postavljamo mogućnost stvaranja optimalnih uvjeta za razvoj u okolini djeteta (Starc, et al., 2004:13-14).

Kroz pitanja (primjer 1.) i odgovore upućene djeci (razmišljanjem o pročitanoj djelu), u razigranosti i razvedenosti priče o nestašnom lutku kojemu njegov tvorac daje osobine pravog dječaka, potiče se stvaranje vlastitih vrijednosti u djece stvarajući od njih individue. Postižemo kao roditelji i odgojitelji/učitelji temeljnu bit vlastitog, humanog i onog najprirodnijeg postojanja, i to upravo prenoseći vlastita iskustva na svoje potomstvo, promičući vrednote na kojima se temelji odgoj. Kroz dječju književnost, kao dio književnosti koja po temi i izrazu odgovara dječjem uzrastu od najranije dobi, djecu usmjeravamo i učimo na društveno prihvaćene norme i moralne vrijednosti te ih kroz poistovjećivanje s likovima i događajima spremamo za život.

Primjer 1.

Kako je Pinocchio mogao znati jesu li informacije koje je dobio zaista pouzdane?

Zašto je Pinocchiju rastao nos ?

U kakve ga je nevolje doveo neposluh?

Tko je kriv za njegove nevolje?

Kako se Pinocchio ponašao prema ocu na početku, a kako na kraju knjige?

Kakvu je pouku izvukao Pinocchio iz događaja koji su mu se zbili?

Na kojim bi mjestima iz priče želio biti? Zašto?

Čime je Pinocchio zaslužio da postane pravi dječak?

Poznaješ li možda nekoga sličnog Zrikavcu iz priče?

Što bi ti radio u svojim pustolovinama? Koga bi sve sreo u svojoj avanturi?

5.2. Primjena priče i korelacija u svim aspektima djetetova razvoja, odgojni i obrazovni zadaci u predškolskom odgoju

Kako bi se izbjegao sadržaj i način rada koji naglašava reproduktivno pamćenje, razdvajajući misao od stavova, a stavove od djelovanja, načelom cjelovitosti, višedimenzionalnosti i planiranja sadržaja učenja orijentiranog na ishod, približavamo se cilju osposobljavanja djece za kompletno djelovanje u različitim područjima života. U skladu s time, polazište postaju osobine djeteta koje se razvijaju učenjem u odgojno-obrazovnom procesu. Te osobine predstavljaju kompetencije koje u odgoju i obrazovanju treba i može razviti dijete tijekom određenog razvojnog perioda, a kao dio procesa cjeloživotnog učenja, kako bi se moglo nositi sa životnim izazovima.

Mišljenje i jezik bitno su povezani. Razvijanje jezičnih kompetencija u direktnoj je vezi s razvojem spoznajnih sposobnosti, kao i s razvojem mišljenja u najširem smislu riječi. Književna djela predstavljaju bitan element ukupnog razvoja estetskih vrijednosti (Visinko, 2005:20-31).

Djeci se navikavanjem na književna djela razvijaju sposobnosti komuniciranja u svakodnevnim situacijama iz neposrednog okruženja te se postepeno osposobljavaju osnovne sporazumijevajuće aktivnosti: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje, koje im omogućavaju upoznavanje sebe i svijeta, kao i zadovoljavanje osjetilnih i društvenih potreba (Visinko, 2005:15-20). Djeca se potiču na razvoj mišljenja i izgrađivanja svijesti o sebi i okolini i na taj način povećavaju mogućnost djelovanja na okolinu. Ona razvijaju svijest o svojoj kulturnoj baštini i svojoj tradiciji, kao i o postojanju drugih kultura. Izražavaju misli, ideje, osjećaje i stavove o raznim temama iz neposrednog okruženja, na osnovi iskustva i mašte.

Dijete predškolske dobi ima potrebu za igrom, ona je njegova prirodna, osnovna manifestacija i aktivnost te tu potrebu zadovoljava igrajući se neumorno gdje god je to moguće. Gotovo u svakoj igri, igrajući se samo ili u društvu vršnjaka, dijete je u dodiru sa stvarnošću, s neposrednom okolinom, koju na taj način upoznaje i otkriva, provjerava i uvježbava svoja iskustva. Igrajući se, ono pokazuje interes za sve što mu je u njegovoj sredini nepoznato, ono neprekidno ispituje, istražuje te za mnoge situacije traži i vlastita rješenja (Roller-Halačev, Vegar, 1978:6-7). Igra, kao neodvojiv dio dječje književnosti, ima značajnu ulogu u razvoju dječje kreativne

ličnosti. Ona pomaže u razvoju socijalnih vještina, navika i sposobnosti, a koristi se kao metoda u stvaranju pozitivnog ozračja. Igra je temelj dječje ličnosti, sama po sebi bliska djeci, prisutna u svakom djelu dječje književnosti, stvaralačka, ona koja daje pozitivne rezultate i ostvaruje ciljeve, podržava i stimulira djetetove sposobnosti, kreativnost i maštu kao veličanstvenu vrlinu koja djeluje na sve „prostore ljudske duše”. Mašta je djetetu poveznica, odnos između njegove svijesti i podsvjesne manifestacije koja nastaje kao refleks na objektivnu stvarnost. Služi kao stvaralac novog u kojem postoji potpuna sloboda svih ideja pa i onih koje se u trenucima učine nelogičnima. Dijete vidi svoj život, vidi svijet onako kako ga proživljava čineći ga ponekad nedostupnim odraslima, jer i kamen može biti ponuđen kao komadić čokolade i zato nema razloga da komad cjepanice ne postane pravim dječakom.

Interpretacijom i adaptacijom Collodijeva *Pinocchio* na djeci zanimljiv i kreativan način, zabavno i duhovito igrajući se, podučavamo djecu od najranije dobi. Na kompleksnijoj razini metodički se obrađuje u skladu s razvojnom dobi djeteta, te na taj način *Pinocchio* ostaje štivo koje prati cjeloživotni razvoj. Pod pretpostavkom da je književni odgoj u obitelji/predškolskoj ustanovi na neki način uključio *Pinocchio*, možda u obliku slikovnice, filma ili igračke, ili pak možda samo u obliku slušanja priče o neobičnom drvenom lutku/dječaku, dobro je polazište u motivaciji učenika u školskoj dobi, jer pred njih dolazi knjiga koja ima trideset i šest poglavlja. Predstavljanje lika može se uspješno ostvariti uz pomoć ilustracije ili ginjol lutke, kazališta, kroz glazbu, pokret ili ples, kombinirajući različite tehnike i metode podučavanja, kako u predškolskoj, tako i kasnije u školskoj dobi. Djeca bi svakako prve kontakte s likovima trebala ostvariti izravno razgovarajući s njima i komentirajući međusobno. Kako bi prezentacija što uspješnije ostvarila svoje zadatke i ciljeve, djeci bi trebalo omogućiti upoznavanje s likom, odnosno s književnim djelom, kroz sva njihova osjetila povezivajući sve aspekte njihova razvoja ovisno o njihovoj dobi (prilog br. 2). Priča o *Pinocciju* većini predškolske djece je poznata, razlikuju se verzije s kojima se djeca do određene planirane aktivnosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi do tada upoznaju. Različite verzije priče i njene varijacije ovise i o određenoj kulturi, ali i o dostupnosti (slikovnice, ilustracije, animirani filmovi, auditivne priče, kazalište i drugo). U radu s grupom djece, odnosno u predškolskoj ustanovi, osim razvojne dobi djeteta i grupe kao cjeline, treba uzeti u obzir i razlike u individualnom razvoju svakog djeteta, kao i razlike u okruženjima u kojima se odgajaju. Tako će neka djeca biti znatijeljnija, zainteresiranija, pristupačnija u iznošenju svojih

doživljaja od drugih. Isto tako, određeni odabrani oblik i način na koji je priča predstavljena možda neće biti jednako prihvaćen u različitim grupama djece pa čak i iste razvojne dobi. Osvještavajući takav pristup djeci, treba ponuditi aktivnosti ovisno o njihovim interesima. Uz dobru, kreativnu i maštovitu pripremu uvodimo djecu u svijet fantastičnog, potičemo njihove sposobnosti u kreiranju vlastitog mišljenja te stvaramo poveznicu s realnim svakidašnjim okruženjem (Prilog br.3 i br.4).

6. ZAKLJUČAK

Isklesan u komadu drva u malom talijanskom selu, stvoren je kao drveni lutak, čija je želja da postane pravim dječakom. Zove se Pinocchio. Mnogi čitatelji ne prepoznaju veličinu i simbolički značaj Pinocchija, prvenstveno iz razloga što je izvorno Collodijevo djelo pretrpjelo znatne promjene u rukama adaptera i izdavača. Upravo iz tog razloga za većinu je to lakomislena priča mladenačkog nestašluka. Odgojem i obrazovanjem pripremamo mladog čovjeka za izazove i život u društvu. Na tom putu dijete usvaja općeljudske, moralne, demokratske i multikulturalne vrijednosti, stječe socijalne kompetencije i životne vještine. U formiranju vlastite ličnosti razvija samopouzdanje, samopoštovanje, samostalnost, emocionalnu inteligenciju. Osposobljava se za rješavanje životnih problema i suočavanje s izazovima, iznoseći vlastita mišljenja u planiranju svog života.

Pinocchio, kao i mnoga druga djela dječje književnosti, nameće holistički pristup iz razloga što u svojoj suštini sadrži ljudsko iskustvo te zbog tog iskustva nudi mogućnost različitim aktivnostima, kako s dječjom, tako i s odraslom publikom. Upravo ona imaginarna stvarnost događaja u priči potiče humanost i realnost svijeta koji nas okružuje, nosi u sebi životne poruke i lekcije. U samom predstavljanju djela najmlađoj publici svakako bi trebalo planirati aktivnosti kroz igru kao najmoćniji motivacijski faktor. Kontekst igre djeci predstavlja snažan stimulans i u svakoj prilici sredstvo u kojem uloga odgojitelja ne dominira, već djeca vode u svim aspektima aktivnosti te kontroliraju njihove ishode. Ona su neumoljivo najiskreniji kritičari koji zapravo i očekuju od odgojitelja odgovore na sva svoja pitanja, te iz tog razloga ne postoji vrijeme pauziranja, premišljanja ili pak reorganizacije kao što je to moguće, primjerice, s djecom školske dobi. Tijek same aktivnosti određuju djeca ovisno o svojim potrebama i željama, dok je uloga samog odgojitelja da ih u tome usmjerava na što prihvatljiviji način ovisno o njihovoj dobi. Likovi u pričama, njihovi karakteri i osobnosti postoje i žive u svojim pričama dokle god su one čitane, prepričavane i zapamćene, sve dok ih netko nosi kao dio svog života.

Više od stoljeća priču o drvenom lutku Pinocchiju djeca širom svijeta čine besmrtnom, onom koja neprestano potiče i uvodi ih u njihov imaginarni svijet i obogaćuje njihovo djetinjstvo. Collodijev *Pinocchio* književno je djelo koje mnogi smatraju legendarnim, visoke kvalitete, jer uistinu, svaka pročitana riječ ostaje utisnuta u sjećanju.

„– A gdje je nestao stari drveni Pinocchio?

– Evo ga ovdje – odgovori Geppetto i pokaže na velikog lutka naslonjenog na stolac, obješenih ruku koje su se njihale, prekriženih nogu i savijenog struka, da je bilo pravo čudo da može uspravno stajati.

Pinocchio se okrene i pogleda ga, i nakon što ga je malo promatrao, reče u sebi s velikim zadovoljstvom:

– Kako sam bio smiješan kad sam bio lutka ! A kako sam sada zadovoljan što sam postao dobar dječak!“ (Collodi, 2003: 225)

7.

Slika 8. Dječak imenom Pinocchio

Izvor: http://os-odra-zg.skole.hr/upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_pinocchio.pdf
[Preuzeto:21.2.2017.].

7. LITERATURA

Knjige:

1. BLEZZA, P. S. (2004.) *Libri, bambini, ragazzi: Incontri tra educazione e letteratura*. Milano: Vita e Pensiero.
2. COLLODI, C. (1883./2003.) *Pinocchio*, prev. Bitenc, L. Zagreb: Školska knjiga.
3. CRNKOVIĆ, M. (1967.) *Dječja književnost, Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
4. CRNKOVIĆ, M. (1987.) *Sto lica priče, antologija dječje priče s interpretacijama*. Zagreb: Školska knjiga.
5. CVETKOVIĆ, J.L. i MAJUREC, A.S. (2008.) *Darovito je, što ću s njim?* Zagreb: Alinea, str.138-165.
6. DIKLIĆ, Z., TEŽAK, D. i ZALAR, I. (1996.) *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
7. GLASSER, W. (2005.) *Kvalitetna škola, škola bez prisile*, prev. Jakovlev, B. Zagreb: Educa.
8. MASCIALINO, R. (2004.) *Pinocchio: analisi e interpretazioni*. Genova: Dps Edizioni.
9. NOVOSEL, M. (2003.) Kako je drveni lutak postao pravi dječak. U: VUČIĆ, M. (ed.) *Pinocchio*. Zagreb: Školska knjiga.
10. ROLLER-HALAČEV, M. i VEGAR, Z. (1978.) *Igre predškolske djece, Izbor didaktičkih igara za djecu od 5. do 7. Godine*. Zagreb: Školska knjiga.
11. VISINKO, K. (2005.) *Dječja priča - povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.
12. STARC, B. et al. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Izvori s interneta:

1. BIERNACKA-LICZNAR, K., (2012.) *La nascita della letteratura per l'infanzia nell'Italia unita* [online]. Università di Breslavia. Dostupno na: http://www.marszalek.com.pl/italicawratislaviensia/2012/2.Katarzyna%20Biernacka_Licznar.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.]; nije paginirano.

2. LETTERATURA DIMENTICATA. (2014.) Letteratura per ragazzi: Pinocchio e pinocchiate [online]. Dostupno na:
<http://www.letteraturadimenticata.it/Pinocchio.htm> [Preuzeto: 21.2.2017.]; nije paginirano.
3. LETTERATURA DIMENTICATA. (2014.) Letteratura per ragazzi: Autori A-C [online]. Dostupno na: <http://www.letteraturadimenticata.it/Autori%20AC.htm> [Preuzeto: 21.2.2017.]; nije paginirano.
4. MAJHUT, B. i LOVRIĆ, S. (2010.) Prikaz životinjskih likova u Pinocchiju kao rezultat utjecaja različitih pripovjednih strategija [online]. U: PAVLIČEVIĆ-FRANIĆ, D. i BEŽEN, A. (eds.) Društvo i jezik: višejezičnost i višekulturalnost. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta; ECNSI – Europski centar za sustavna i napredna istraživanja. Dostupno na:
<https://bib.irb.hr/lista-radova?projekt=227-2270674-0724> [Preuzeto: 22.2.2017.]; nije paginirano.
5. HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA. (n.d.) Talijani [online]. Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60277> [Preuzeto: 21.2.2017.]; nije paginirano.
6. OILPROJECT. (n.d.) Scapigliatura: poetica e autori [online]. Dostupno na:
<http://www.oilproject.org/lezione/riassunto-scapigliatura-dossi-praga-boito-tarchetti-arighi-imbriani-7575.html> [Preuzeto: 7.3.2017.]; nije paginirano.
7. WEST, R., (2002.) The Persistent Puppet: Pinocchio's Heirs in Contemporary Fiction and Film [online]. Fathom Archive: University of Chicago. Dostupno na: www.fathom.uchicago.edu [Preuzeto: 21.2.2017.]; nije paginirano.

POPIS SLIKA

<i>Slika 1.</i> Portret Carla Colodija. Dostupno na: http://www.airlineintl.com [Preuzeto: 21.2.2017.].....	16
<i>Slika 2.</i> Ići u školu ili slušati frule? Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2. 2017.].....	21
<i>Slika 3.</i> Lutak ili pas? Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os- odrazg/images/static3/788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto:21.2.2017.].....	22
<i>Slika 4.</i> Mačak i Lisica. Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os-odra zg/images/static3/788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].....	23
<i>Slika 5.</i> Dug nos. Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os- odra- zg/images/static3 /788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto:21.2.2017.].....	25
<i>Slika 6.</i> Komad drva koji govori i skače. Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].....	27
<i>Slika 7.</i> Lik Pinocchia iz najpoznatije animirane verzije Walta Disneya. Dostupno na: http://www.zonalocale.it/rubriche/silvia-gileno/la-sindrome- di- pinocchio [Preuzeto: 21.2.2017.].....	32
<i>Slika 8.</i> Dječak imenom Pinocchio. Dostupno na: http://os-odra-zg.skole.hr /upload/os-odra-zg/images/static3/788/File/collodi_ pinocchio.pdf [Preuzeto: 21.2.2017.].....	40

8. PRILOZI:

- 8.1. Prilog br.1: Razvoj samoregulacije i samokontrole
- 8.2. Prilog br. 2: Primjer odgojnih i obrazovnih zadataka u predškolskom odgoju
- 8.3. Prilog br. 3: Rad na projektu s djecom predškolske dobi
- 8.4. Prilog br. 4: Tijek priprave za neku aktivnost u radu s djecom predškolske dobi

8.1. Prilog br.1

Razvoj samoregulacije i samokontrole

Oblici postupnog razvoja samoregulacije djeteta predškolske dobi:

1. Počinje razvoj poslušnosti te razvoj odgode zadovoljenja (18-24 mjeseci).
2. Za uspostavljanje samokontrole dijete se služi ponavljanjem govora odraslog (3-5 godina).
3. Poboljšava se odgoda zadovoljenja; postupna uporaba strategija samokontrole; samokontrola se počinje rabiti za moralnu regulaciju (3-6 godina).
4. Samokontrola postaje fleksibilna sposobnost verbalne regulacije (6 godina).

Oblici postupnog razvoja samokontrole:

1. Razvoj unutarnjeg govora.
2. Odupiranje iskušenju.
3. Odgoda zadovoljenja.

Uspostavljanje samokontrole, odnosno vladanja sobom, najsavršeniji je oblik samoregulacije, tj. upravljanja vlastitim ponašanjem. Samokontrola omogućuje djetetu strpljivost, naučenu naizmjeničnost (sad ja – sad ti), prepuštanje prednosti drugima, savladavanje strahova te nastavljanje rada i onda kada je taj rad težak i dosadan. Da bi dijete sve ovo postiglo, najprije treba naučiti odgoditi zadovoljenje, pričekati nagradu, odreći se manje nagrade, da bi kasnije dobilo veću (Starc, B. et al. (2004:43-45).

8.2. Prilog br. 2

Primjer odgojnih i obrazovnih zadataka u predškolskom odgoju:

Obrazovni zadaci:

1. Stjecanje znanja:

- usvajanje, prepoznavanje, razumijevanje.

2. Stjecanje sposobnosti:

- razvijanje divergentnog mišljenja, kreativnosti, intelektualnih i senzornih sposobnosti,
- bogaćenje djetetova vokabulara,
- razvoj pažnje i pamćenja, razvoj osjećaja za ritam i mjeru, sposobnost interpretacije književnog djela, razvoj kinestetičke inteligencije.

3. Razvijanje psihomotornih sposobnosti:

- razvoj motorike – vještina kontrole ruke u izražajne svrhe (razvijanje fine motorike ruke),
- razvoj psihičke funkcije – koncentracije, percepcije.

Odgojni zadaci:

Kroz aktivnost se potiče razvoj djetetovih općih karakteristika kroz sve aspekte djetetova razvoja na području motorike, spoznaje, govora, emocionalnog i socijalnog razvoja, razvoja igre, razvoja likovnih i glazbenih sposobnosti, razvoj suradničkog odnosa i odnosa prema radu u korelaciji s drugim aktivnostima i to kroz ciljeve u:

Razvoju motorike:

a) hodanje:

- hoda točno po crti bez pogreške oko 3 m,
- kreće se skladno u ritmu glazbe,
- povezuje trčanje i skakanje,
- skakuće s noge na nogu,

b) fina motorika, baratanje predmetima:

- izrezuje jednostavne oblike škarama,

c) crtanje:

- ispravno rabi olovku,

- sigurno povlači okomite i vodoravne crte,
- spaja olovkom dvije točke,
- precrtava po modelu (geometrijske likove).

Razvoju spoznaje:

a) spoznavanje vanjskog svijeta:

- spoznavanje okoline namjerno i istraživački kroz aktivnost (istražuje okolinu),
- usvaja nova svojstva, shvaća funkciju predmeta uz vlastitu inicijativu i kreativnost,
- uviđanje sličnosti i različitosti u onome što otkriva,

b) pažnja:

- napredak u samokontroli, i to u povećanju trajanja pozornosti, u prilagodljivosti i planiranosti i sustavnijem uspoređivanju određenih karakteristika i mogućnosti,

c) kroz jezik i komunikaciju razvijati mišljenje, iz predoperacijskog uvoditi ih u konkretno operacijsko,

d) stjecanje pojmova i stvaranje veza među njima (kroz povezivanje predmeta i pojava koje su po nečemu slični),

e) oblik i veličina:

- uspoređivanje malo-manje, veliko-veće, kratko-kraće, dugo-duže i sl.,
- razlikovanje i imenovanje oblika: kvadrat, kocka, trokut,
- uspoređivanje oblika i veličina,

f) poboljšavanje namjernog zapamćivanja i ponavljanja,

g) planiranje pri rješavanju problema, prikupljanje različitih iskustava, otkrivanje principa rada, proizvodnja više ideja, poticanje na postavljanje više pitanja.

Razvoj govora:

a) razvoj sposobnosti na području sluha i slušanja,

b) razvoj komunikacije (prepričavanje glavnog događaja i detalja, verbalno planiranje i dr.),

c) osvijestiti načine komunikacije kod kuće, s prijateljima i u predškolskoj ustanovi, razvoj rječnika, razvoj prepričavanja događaja u slijedu (prepričati brojalicu u formi priče), razgovor o likovima (kako izgledaju, jesu li muško ili žensko, dijete ili odrasla osoba, itd.), uvježbavanje jezičnog izražavanja.

Odnos s vršnjacima:

- a) suradnja s drugima,
- b) velikodušnost prema drugima,
- c) poštivanje prava i svojine drugih.

8.3. Prilog br. 3

Rad na projektu s djecom predškolske dobi

Projekt je plan neke aktivnosti. On određuje način na koji će se ta aktivnost odvijati kako bi dovela do određenog cilja. Rad na projektu je didaktički oblik rada u odgojno-obrazovnoj praksi predškolske dobi.

Osnovni ciljevi rada na projektu u predškolskoj dobi jesu:

- stjecanje određenih znanja i predodžbi,
- razvoj određenih potencijala i sposobnosti te usvajanje određene vještine,
- poticanje uspješnijeg socioemocionalnog razvoja djece.

Tema projekta mora biti važna djetetu, te ono mora biti zainteresirano za ostvarenje cilja rada na projektu. Opće je pravilo da djeca, a ne odgojitelji, moraju biti inicijatori projekta i zainteresirani za rad na njemu. U ostvarenju cilja projekta djeca koriste i pomoć osoba izvan predškolske ustanove.

Kako bi ostvarila cilj projekta, djeca moraju poduzimati što je više moguće raznovrsnih aktivnosti: sakupljanje, istraživanje, promatranje, identificiranje, klasificiranje, bilježenje, objašnjavanje te vježbanje komunikacijskih vještina.

Etape rada na projektu su sljedeće:

1. Određivanje teme projekta.
2. Određivanje cilja i zadatka projekta.
3. Izrada plana projekta.
4. Provođenje projekta pred vrednovanje postignuća.

U radu na projektu djeca nisu samo provoditelji zadatka koji je planirao i osmislio odgojitelj, već i sama imaju značajan udio u planiranju, organiziranju, provođenju aktivnosti te u vrednovanju učinjenog.

Radeći na projektu ona:

- otkrivaju put do informacija,
- traže izvor informacija,
- koriste informacije.

Odgojitelj je, kad djeca rade na projektu, u ulozi pomagača i savjetnika te se od njega traži da nauči djecu da samostalno šire svoju spoznaju, razvijaju određene vještine i osposobljavaju se za samoobrazovanje (Cvetković, Majurec, 2008:138-165).

8.4. Prilog br.4

Tijek pripreve za neku aktivnost u radu s djecom predškolske dobi

Etape rada pri pripremi pripreve jesu:

1. Određivanje teme aktivnosti.
2. Određivanje cilja aktivnosti.
3. Psihofizičke karakteristike skupine djece.
4. Određivanje temeljnih zadataka – odgojnih, obrazovnih i funkcionalnih.
5. Određivanje zadataka u odnosu na zadovoljavanje djetetovih potreba – tjelesne, socio –emocionalne, spoznajne, stvaralačke i komunikacijske potrebe.
6. Određivanje vrste djelatnosti i aktivnosti kroz životno praktične aktivnosti, raznovrsne igre, raznovrsno izražavanje i stvaranje, istraživačko-spoznajne aktivnosti, umjetničko promatranje, slušanje i interpretacija.
7. Određivanje zamišljenog tijeka aktivnosti koji sadrži uvodni dio, glavni i završni dio.

Sažetak

Ovaj rad nastoji analizom i interpretacijom Collodijeva *Pinocchija*, kroz simboliku drvenog lutka koji posjeduje osobine živog bića, prikazati načine, pristupe i postupke koje autor rabi u svom književnoumjetničkom prikazu razvojnog puta pojedinca. Nadalje, cilj mu je prikazati kako primjena dječje književnosti u radu s djecom predškolske dobi, kroz prikaz Collodijeva *Pinocchija* i njegova razvojnog puta, utječe na postupno usvajanje temeljnih životnih vrijednosti u djece, odnosno na formiranje njihove ličnosti.

Protagonist Pinocchio okarakteriziran je vječitim srazom između prihvaćenih normi i onog „pinokijevskog“ u svom karakteru te kao takav postaje modelom koji na primjeren način postaje primjenjiv i u radu s djecom.

Osvrtom na povijesno razdoblje u kojem je živio Carlo Collodi, prikazan je književno–društveni kontekst Collodijeva stvaralaštva u kojem je nastalo i njegovo najpoznatije djelo *Pinocchio* koje je ujedno bilo i prekid dotadašnje didaktičke književnosti za djecu.

Collodijev *Pinocchio* zbog svoje složene simbolike, slojevite strukture, svezremenske tematike i motiva, izaziva pozornost publike svih generacija, književnih kritičara, filozofa, umjetnika, raznih stručnjaka i drugih autora. Kao klasik dječje književnosti, još uvijek, nakon više od stoljeća, pruža inspiraciju za mnoge umjetničke radove kao što su animirani, filmski i glazbeni.

Ključne riječi: Pinocchio, Collodi, sazrijevanje, djetinjstvo, predškolski odgoj

Summary

This paper aims to review means, methods and approaches used by Carlo Collodi in his literary and artistic display about the development and growth of individual, the character of *Pinocchio*. It strives to analyse and interpret Collodi's *Pinocchio*, through the symbolism of a wooden puppet which has characteristics of a living being. Further more, it aims to show how the application of children's literature in working with preschool children affects the gradual adoption of the fundamental values of life, and the formation of a child's personality.

The main character of *Pinocchio* is characterized by the eternal clash between the accepted norms and the „pinocchioable“ in his character, and as such can be a model that becomes applicable and effective in an appropriate manner, while working with children. The presentation of the literary and social context of Collodi's creativity – from which derived his most famous work – *Pinocchio* is shown through the reference to the historical period in which he lived. *Pinocchio* ended former didactic literature for children.

Collodi's *Pinocchio*, due to its complex symbolism layered structure and timeless subject matter, provokes the attention of audiences of all ages, literary critics, philosophers, artists, various professionals and other authors. As a classic of children's literature, it still, after more than a century, provides the inspiration for many works of art such as animation, film and music.

Key words: *Pinocchio*, Collodi, maturing, childhood, preschool education